

2. VERVOLGMEMORIE

van den aftredenden Assistent-Resident
van Donggala (H.T. L a n t i n g).-

5. I n l e i d i n g .

Evenals die van myn voorgangers B.J.
van den Berg en F.Ch.H. Hirschmann bedoelt
deze memorie naar de voorschriften van By-
blad 7737a en 8505 een vervolgmemoire te
zyn op de Algemeene memorie F.J. Junius van
20 October 1928.

Waar de totale stof daarmede over
een viertal geschriften is verdeeld - afge-
zien nog van oudere nota's en stukken - ver-
diende het aanbeveling een nieuwe Algemeene-
memorie samen te stellen.

Myn plotselinge overplaatsing ver-
hinderde my in dit voornemen; het zy myn
opvolger aanbevolen.

Vide memorie F.Ch.H. Hirschmann.

In tegenstelling met de bewering van
F.J. Junius, dat de eenige noemenswaardige
vlakke aan de Westkust, die van Sirendja is,
worden hieronder de belangrykste vlakten
van Zuid naar Noord gaande genoemd:

1. De vlakke van Watatoe: Deze is een voort-
zetting van de Mamoejoesche kustvlakke.
Zy wordt doorsneden door de Mowarivier
een zyrivier der S. Soeroemana. Geschiedt
voor sawahaanleg.
2. Sirendjajvlakke by F.J. Junius genoemd.
3. Vlakten van Tamboen, Siweli, Sibajoe:
Zy vormen een door lichte verheffingen
en kleine heuvelcomplexen verdeelde
vlakke langs de kust Bocht van Tamboen
ongeveer 20 K.M. lang en soms 4 á 5 K.M.
breed. Zy worden door de riviertjes van
Towia, Siweli Sipoene en Sibajoe door-
sneden.

Gelegenheid voor sawahaanleg.

ii) uit van Kalangkangan tot

LIGGING GROOTE EN GRENZEN:

ALGEMEENE GESTELDHEID VAN
DEN BODEM.

4. Vlakte van Siojong-Tandjoeng Ajoan:
Zy ligt costelyk om de baai van Sabang; geschikt voor sawahaanleg.
5. De vlakten van Siboeang, Siwala en Baloehan: Gelegen aan de bocht van Siboeang en doorsneden door rivieren met gelyke namen. Zy syn gezamenlyk naar schatting 15 K.M. lang en meerdere Kilometers diep. Sawahaanleg is op meerdere plaatsen mogelyk.
6. De Dampalvlakte: een halvemaaen vormige vlakte aan de bocht van Dampal gelegen van Ogoamas tot Pei2 lang + 10 K.M. en naar schatting gemiddeld 4 K.M. breed. Sawahaanleg is hier overal mogelyk en in vollen gang; 1000 bouw is hier reeds aangelegd.
7. De kustvlakte van Lais Malomba, Tinabogan en Malala gelegen langs de Zuidzyde der Dondobaai. Ook hier is reeds +1500 bouw sawah aangelegd.
8. De vlakte van de Koelabesar: Deze vlakte wordt gevormd door de Saloegan, Lampasio, en Talace rivieren, die tezamen de Koelabesar vormen, welke by Boega het gebergte, dat naar stroomgebied van de Dondobaai is naar schatting 800 Meter breed. De vlakte wordt in den regentyd grootendeels onder water gezet en bestaat dan voornamelyk uit moeras. De uitgestrektheid dezer vlakte is wel geschat op 20.000 H.A. Mogelyk heeft in het diepste gedeelte vroeger een meer gelegen, dat naar de Dondobaai is doorgebroken danwel is het een zeeboezem geweest, die door de genoemde rivieren is dicht geslibd. Voor landbouwdoeleinden is zy wegens slechte afwatering nog weinig geschikt.
9. De Kalangkanganvlakte: Deze strekt zichten Noorden van KampongBaroe (Toli-Toli) uit van Kalangkangan tot

7. Tende en wordt geschat op 5000 H.A. Zy is waarschijnlijk voor het grootste deel bevoelbaar en geschikt voor sawahaanleg. Zoo gezien, is dit een volgeslibde zeeboezem, die gedeeltelyk door het heuvel-land by Lalos van de zee was afgesloten. Langs de Tominiboscht mogen ter
8. aanvulling van de memorie F.Ch.N. Hirschmann genoemd worden van Zuid naar
9. Noord:

1. De Sacoesevlakte gelegen in het Zuiden van de onderafdeeling Parigi en gevormd door de rivier van dien naam.
2. De grote Parigi vlakte, die zich uitstrekt langs de kust, van Toro (of mogelyk nog Oostelyker) tot Pelawa, over een afstand van \pm 30 - 35 K.M. en die op meerdere plaatsen van 4 - 6 K.M. breed is. Op vele plaatsen is deze vlakte geschikt voor sawahaanleg en bevoelbaar uit de vele haar doorsnydende rivieren. Op meerdere plaatsen komen sawaha voor.
10. De vlakte van Tada: gelegen
3. De Ampibaboe vlakte by die kampong van dien naam. Grootte onbekend, doch naar schatting 2000 à 3000 H.A. In 1939 zullen hier de eerste sawaha worden aangelegd.
4. De vlakte van Toriboeloe: gevormd door de rivier van dien naam. Hier liggen reeds eenige honderden bouws sawah. Uitbreiding is mogelyk.
5. De vlakte van Kasimbar: gelegen by Kasimbar en door een drietal rivieren doorsneden. De grootte dezer vlakte wordt door my geschat op 3000 H.A. Zy is zoo gezien, grootendeels bevoelbaar.
6. De vlakte van Tada: gelegen by Tada welke naar verluid van dezelfde uitgestrektheid is.

7. De vlakte van Sigenti: gelegen by Sigenti en gevormd door de Sigentirivier. Hier liggen reeds eenige honderden bouws sawah. Indien de Sigentirivier voldoende bedwongen kan worden, is hier bevoeling en uitbreiding mogelyk.
8. De vlakte van Sidoan: gelegen by Sidoan. Ook hier komt reeds veel sawahbouw voor.
9. De vlakte van Tomini-Tiloeng-Oncka: gelegen van Tomini af in Oostelyke richting. In de omgeving van Tomini en Tiloeng is deze vlakte gedeeltelyk gecultiveerd, doch het grootste deel ervan wordt ingenomen door het ongerepte gebied der Malinrivier. In 1938 liet ik dit gebied door een Militaire patrouille gedeeltelyk verkennen. Hier liggen nog duizenden H.A. onontgonnen bosch. Van de zee is de vlakte byna overal afgesloten door een strook moeras, achter den strandwal gelegen.
10. De vlakte van Lamboenoe en Taopa: gelegen tusschen deze beide plaatsen, doorsneden door een tweetal zeer waterryke groote rivieren en talryke beekjes. Ook deze vlakte is door een vloedbosch van de zee gescheiden. In 1938 werd zy op myn verzoek door een Militaire patrouille doorkruist. Er bevinden zich eenige moerassige gedeelten in. De oppervlakte mag op 10.000 H.A worden gesteld.

Al deze vlakten worden door de uitloopers van den Centralen bergrug van den Noordarm van Celebes, van het aangrenzende gebied gescheiden. Zy liggen als het ware in de oksels van het gebergte.

In de meeste gevallen zyn zy door vloedbosschen van de zee gescheiden. De strandwallen en het terrein aan de vloedbosschen grenzende, zyn meestal reeds voor klappercultuur in beslag genomen, zoodat uit

zee gezien, de klapperbosschen de er achter liggende vlakten voor het oog verbergen. (op de kaart Pangaloengian bocht).

Naast de kustvlakten telt de afdeeling nog eenige binnen vlakten daar, waar de bergketen van de Noord Celebesarm zich verdubbelt. In vorige memories, werd reeds genoemd de Paloevlakte; verder moet er ook toegerekend worden de Palolovlakte, gelegen Oostelyk van de Paloevallei en welke naar het heet, nog een terrein van 6000 H.A. onontgonnen vlakken grond moet bevatten. Voorts moet er in het gebied der Tiborivier (Midden Banawa) een van de zee afgesloten vlakte gelegen zyn, terwyl de hiervoor genoemde vlakte van de Koalabesar, feitelyk ook als een binnenvlakte beschouwd moet worden.

Het Noordelyke gedeelte deser vlakte wordt, van het Dampalschiereiland uitgezien, slechts door ^{een} lage rug, van de vlakte van de Koalabesar van Bwool gescheiden. Links ziet men dan het geweldig massief van de B Kalangkangan en de B Dako opryzen en rechts daalt de massale rug van de B Malino en de Silondoeë plotseling scherp naar beneden. Beide massieven zyn blykbaar door de lange lage rug die het water der beide Koala Besar's scheidt, verbonden.

Het verdient aanbeveling, dit terrein en deze waterscheiding door militaire patrouilles te doen exploreren.

Ten slotte vermeld ik nog de moerassige vry uitgestrekte vlakte Oostelyk van het Lindoe meer en de kleinere hoogvlakten van Koelawi en Gimpoe in het Zuiden der onderafdeeling Paloe gelegen.

Naast de door P.J. Junius genoemde be-
 reeden van Donggala en Laboean Dedeh mogen
 nog genoemd worden, die van Sabang (Noord-
 Banawa)

KUSTEN:

(Noord Banawa) en de in de Dondobaai (Toli-Toli) gelegen reeden van Banagan en Malala (op de kaart Pangaloengian bocht). De reede van Malala is zeer veilig; zy werd voor eenige jaren door een der kruisers bezocht. In het Noorden van Toli-Toli biedt de baai van Santigi die door de K.P.M. stoomers één maal per maand wordt aangedaan, een veilige ligplaats.

Overigens is de kust in de Westmoesson zeer ruw. Vooral de Dondobaai, is om haar plotseling opkomende heftige stromen en de zware stroomingen en draaikolken die men er aantreft (vooral eenige dagen na volle maan in den Westmoesson) zeer berucht. Ook de bocht van Dampal en van Sibceang - Babatona met haar vlakke kusten in dikwyls zware branding in den Westmoesson, maken het laden van copra in dat jaergetyde dikwyls onmogelyk. Daar de copra uitvoer dezer kusten in de komende jaren sterk zal toenemen, sullen de moeilykheden ook veelbaarder worden.

De afscheep van ebbenhout van de schiereilanden Dampelas (Sabang) en Balaisang, ondervond by herhaling vertraging tengevolge van de vele riffen en de slechte reeden.

Sinds eenige maanden wordt Siweli in de Tamboen bocht door de K.P.M. stoomer 1 X per maand aangedaan voor copra afscheep. Door de kustboot worden behalve Donggala en Toli-Toli dus ook Siweli en Santigi aangedaan.

In vroeger jaren, werd ook Paloe (havenplaats Talisse) door de K.P.M. aangedaan. Vooral wegens de slechte aaserg- grond in het Zuiden van de baai en de sterke doorstaande Oosten tot Noordoosten wind, die hier plaatselyk in den middag optreedt, heeft men hier van afgezien.

Een K.P.M. sleepdienst van Donggala naar Wani en Paloe, voorziet thans in het

Uit het bovenstaande volgt dat
vervoer van lading.-

Onder de eilanden (memorie F.J. Junius) dienen nog vermeld te worden de in de Dondo baai dicht by de kust gelegen eilanden Laboean Loboh en Poelias.

Beide worden bewoond door Badjo's, die naast visschery, thans ook door houtzagery in hun levensonderhoud voorzien.

Van de Tominiboet (memorie F.Ch.H. Hirschmann) zy medegedeeld, dat op de tegenover MOETONG gelegen eilanden (o.a. Doelangka) de z.g. boeroeng mas in grooten getale voorkomt.

RIVIEREN:

De rivieren in de Paloe baai uitmondende, alsook de linkerzyrivieren van de Paloe rivier, zyn van zeer byzonderen aard. Het gebergte is steil en nadert de kust zeer dicht; het verval der rivieren, is derhalve daar waar zy de vlakke bereiken - of de zee - nog zeer groot.

Daar het gebergte steil is en om de Paloe baai grootendeels ontboscht, komen bergstoringen herhaaldelyk voor, die de rivier moet verwerken. Het gevolg hiervan is, dat zich daar waar de rivier uit het gebergte treedt groote puinkegels vormen, die zich waaijer vormig in de vlakke uitbreiden. Deze puinkegels - men zou ook kunnen zeggen beddijr morenen - zyn geheel samen gesteld uit steen en grind; een bedding schuurt de rivier zich hier moeilyk in uit en wordt een bepaalde loop door een plotselinge groote steen of grind aanvoer te veel opgehoogd, zoo verlegt zich de rivier op de waaijer vormige puin kegel en komt op een andere plaats beneden.

Uit het bovenstaande volgt dat "Wildbachverbauung" zooals P.J.Junius voorstond slechts daar toegepast kan worden waar de rivierloop eenigszins vast is. Er ligt in de Baloeri rivier een dergelyk werk, doch de rivier loopt er naast. Alvorens dergelyke werken zouden kunnen worden aangelegd, dient derhalve de rivier bedding geheel te worden vastgelegd, zooals in de memorie P.Ch.H. Hirschmann aangegeven.

De door hem gegeven praktische oplossing, is op meerdere plaatsen toegepast en heeft ook wel voldaan. De draadmatrasen dammen verhinderen echter, dat de rivier haar bedding verdiept en daar zy steeds grind en zand blyven aanvoeren hoogt zich de bedding vóór den dam gaandeweg op wat reeds tot gevolg heeft gehad, dat de rivier haar loop wyzigde en een anderen weg nam.

De Tiborivier is hiervan een goed voorbeeld. Zy verwoestte eenige honderden meters weg door haar loop tydelyk te verleggen. Ook de Alindace rivier kan als voorbeeld hiervan gelden.

Thans zyn plannen voor deze beide rivieren in bewerking om de loop bovenstrooms van de overgang door draadmatras-kribben te bevestigen; de draadmatras overgangen, die niet meer zoo heel best zyn, worden geleidelyk aan door de bandjirs opgeruimd waardoor de rivier haar bedding kan uitschuren. Ligt deze bedding na eenige jaren vast en heeft de stroom haar voldoende uitgeschuurd, zoo kan wederom aan een aanzienlyk dieper gelegen draadmatras overgang dan wel aan een overbrugging gedacht worden.

WEGEN EN PALEN:

De beide overleggingen by Karonda, herind 1938, geheel op breedte gereed, werd aan de Indische zijde deze weg over een afstand

Deze

Deze plannen zullen moeilijke rivier overgangen medebrengen gedurende den tyd, dat de rivier zich moet uitslypen, doch op de toekomst ziende, moet dit ongemak gedragen worden. Een andere oplossing lykt my niet mogelyk.

1959 kan de duikerbouw worden voltooid.

Welken invloed een aardbeving op de rivierloop kan hebben, bleek in Zuid Parigi na de zware aardbeving van 19 - 20 Mei 1938.

Het zeer steile gebergte waar de Dolago, Hambaroe en ToroKrivier hun oorsprong vinden, onderging daardoor zware bergstortingen. De rivieren, werden op vele plaatsen volledig door deze neerstortende steen, zand en boom massa's afgedamd, zoodat zich meertjes vormden.

Toen deze na de zware regens doorbraken stortten zich geweldige lahars over de vlakten. By Dolago werden 100 bouw sawah en honderden klapperboomen onder zand en steen bedolven. De rivierbedding hoogde zich 1 à 2 Meter op en splitste een nieuwe tak af.

De Hambaroe rivier, werd geheel met zand en grind gevuld en nam een anderen loop, die in het strandmoeras uitmondde en dit teneede opvulde, en de ToroKrivier verwoestte een kampong en uitgebreide klapperaanplantingen, evenzoo door haar loop te verleggen. De vry diepe oude bedding daarentegen, werd byna tot den rand, met het materiaal van de bergen, gevuld.

WEGEN EN PADEN:

De memorie B.J. van den Berg, geeft een goed overzicht van het wegen stelsel. Eenige opmerkingen mogen er nog aan worden toegevoegd.

De z.g. "Kebonkoppiweg": De beide omleggingen by Keroemba, kwamen eind 1938, geheel op breedte gereed. Voorts, werd aan de Donggala zyde deze weg over een afstand

het ontbrekende gedeelte Ongka-
 gre van 1½ K.M. op 5 á 6 Meter breedte ge-
 besbracht. Aan Parigi zyde, werden diverse
 de bochten weggenomen en op andere plaatsen
 heddex weg verbreedt. De bruggen in dit
 bes traject, zyn thans vrywel gereed; een
 ook groot aantal duikers, werd gelegd. In
 weg 1939 kan de duikerbouw worden voltooid.

De Tomini-bocht-kustweg: Deze weg
 leed ontzettend door de aardbeving van
 19 op 20 Mei 1938. Over groote stukken
 werd de weg in de lengterichting, op
 ander plaatsen weder in ~~xxxx~~ dwars-
 richting opengescheurd.

Diverse terrein gedeelten, waar de
Tol weg doorloopt, zyn verzaakt, zoodat in de
 dagen van springvloed de weg daar onder
 zeewater staat. Een groot aantal bruggen
 en duikers, werd door de beving vernield
 of ontzet; zoo o.a. de pas gereed ge-
 worden Weoge tralikwerkbrug waarvan de
 van landhoofden geheel werden vernield. Het
 gedeelte Kortom deze catastrofe heeft de
 ber Tomini-kustweg eenige jaren achter-
 uitgezet. ~~zyk~~ door steenachtig bergterrein
 voert en De vroeger in den regentyd byna
 niet passeerbare wegstukken tusschen
 Tada en Sinei en by Kasimbar werden
 in 1937 en 1938 zoodanig verhard, dat
 deze geen ernstige belemmeringen meer
 vormen. Er blyft echter tot Tomini toe
 nog jaren werk aan dezen weg. Het
 gering aantal heerendienstplichtigen,
 de beperkte landschapsmiddelen en het
 koelievraagstuk belemmeren een snellen
 afbouw van dezen voor Parigi zoo belang-
 ryken weg. Het gedeelte Tomini-Ongka
 ook reeds tot autoweg te verklaren zou
 te optimistisch zyn; dit gedeelte al-
 thans van Mepanga af, is alleen na
 eenige dagen droog weer en niet in den
 regentyd voor oudere modellen auto's
 te beryden.

Aan het ontbrekende gedeelte Ongkagrens Gorontalo, werd niet zooveel aandacht besteed, daar het gedeelte Parigi-Tomini in de allereersteplaats onder alle omstandigheden moet berydbaar gemaakt worden. De beschikbare landschapsgeldmiddelen zyn dan ook volledig aan dien weg en den KebonKoppiweg besteed.

De doorsteek "Malala Tomini" kwam in tracee gereed. De totale lengte bedraagt 90 K.M.- De aanleg ervan kan voorloopig wachten. Openhouden en aanleg van een paardenpad, voldoen voorloopig aan de behoeften. De " Technische Dienst" moet dit tracee nog keuren.

Toli-Toli - Bwool: Tegen de verwachting van myn voorganger, werd in 1937 slechts Mamoenoe (+ K.M. 48) bereikt. In 1938 werd de weg doorgetrokken tot Saloempaga (K.M.65). By Santigi werd een pont in dienst gesteld voor het overzetten van auto's. Tot de grens van Bwool restten nog + 40 K.M. waarvan het gedeelte Binontoan-Lakea (8 K.M.) reeds berydbaar is. De nog ontbrekende 32 K.M. die gedeeltelyk door steenachtig bergterrein voert en door dun bevolkte streken, zal by groote krachtinspanning nog wel 2 jaar voor voltooiing vorderen.

TawaEli-Sabang-Siojong: Deze weg voor de onderafdeeling Donggala van groot belang, had in 1937 en 1938 sterk te lyden van bandjirs, waardoor vele bruggen, ook nieuwe, verdwenen. Met moeite kon de door bandjirs aangerichte schade hersteld worden. De in 1937-1938 nieuw gebouwde bruggen hebben vrywel uitsluitend gediend om weggeslagen bruggen te vervangen. Een uitzondering hierop vormt de 30 Meter lange traliewerkbrug over de Tandjong Padang rivier, die ultimo 1938 gereed kwam. De riviertjes, die dezen weg kruisen, hebben allen een groot verval;

het neerkomen van zware buien in hun stroom gebied veroorzaakt gemakkelijik onberekenbaar hooge bandjirs. By bruggenbouw dient hierop gelet te worden.

Donggala-Loemboemamara enz.: Voorloopfig een plaatselyke weg, doch by ontginning der Watatoevlakte, niet van belang ontbloot. De brug over de Tolongano zeearm, is gedeeltelyk gereed. De pont over de Lombizee arm werd niet gebouwd.

Paloe-Koelawi: Het doortrekken van dezen weg tot Gimpoe (K.M.128 van Donggala) kwam medio 1938 gereed. In dit laatste gedeelte werd een 26 Meter lange tralielwerkbrug over de Oewa Rese gebouwd.

Omtrent de verbinding met Poso, is nog geen beslissing gevallen. Een tracee van Toro (+ 10 K.M. Zuidelyk van Koelawi) naar Katoe (Napoevlakte), werd onderzocht door den Landschapstechnischen Dienst. Een ander tracee via de Palolovlakte, door het Sopoe dal, naar Napoe zal nog onderzocht worden, alsook een verbinding via het Lindoemeer. De bedoeling is, dat deze weg dan zal aansluiten op den weg, die, van Poso uit, gebouwd wordt naar de Napoevlakte. Met dit laatste werk zullen volgens den Hoofdopzichter L.W. uit Poso nog wel een zestal jaren gemoeid zyn.

Het grootste vraagstuk van de verbinding tusschen Noord en Zuid Celebes zou met tot standkoming van de hooger genoemde verbinding Paloe-Poso voorloopig zyn opgelost. Het zou echter een weg zyn van myl op zeven daar zy van Paloe komende eerst sterk naar het Oosten afbuigt en in Wotoe (Z.Celebes) weer naar het Westen moet voeren.

Onderzoek van het traject Gimpoe door het Koro en Leboni dal naar Masamba wordt in dit verband aanbevolen. Voor zoover het deze afdeeling betreft levert doortrekken

van den Gimpoeweg tot de grens geen groote moeilykheden op. terwyl men voorloopig in de verbinding Parigi-Poso die even-1e zoo een schakel zou kunnen vormen in den grooten Celebes weg, werd wegens de moeilyk passeerbare moerassen niet wel mogelyk geacht. zien de aanwezige bevolking, tot de de derde te onderzoeken mogelykheid zou kunnen zyn de verbinding Donggala-Ma-moedjoe. Voor de afdeeling levert zy geen onoverkomelyke moeilykheden op, doch de kaart geeft van de moerassige kust in Ma-moedjoe geen hoopvol beeld. aan Woord Bana-

Faloloweg: De aanleg van dezen weg vorderde langzaam. De passeering van den bergrug, die tot vlakke terreinen voert kwam in 1938 op een kleinigheid na gereed.

Wajoeweg: Deze weg werd zocals B.J. vanden Berg meldt, niet verder afgewerkt. De betuigeling van Sombe en Leware rivier werd ook in 1937 en 1938 voortgezet en daaraan werden vele arbeidsdagen besteed. Nu deze betuigeling gereed is, - tot heden houdt zy het uit - kan er aan gedacht worden de Wajoeweg weer te herstellen, daar het niet verantwoord is dezon weg waaraan zooveel arbeid werd besteed verder aan zyn lot over te laten, temeer daar zy voor het bereiken van het Pekawa bergland van belang is. Zy kan door de heerendienst-plichtigen uit de Pekawa die aan Sombe en Leware gewerkt hebben weder in orde worden gebracht. re, door het stroomgebied der

Ten slotte nog de opmerking, dat het geen aanbeveling verdient reeds thans de autoweg TawaEli-Sabang als zoodanig door te trekken in de richting Toli-Toli. De afstand Sabang- grens Toli-Toli bedraagt + 120 K.M.- De bevolking is in deze streek dun. Aanleg van een wutoweg, zal vele beja's. Voor zoover de kampongs meer binnenwaarts zyn gelegen, worden zy voorn door de autochtone bevolking dezer vele streken

PLANTENGROEI
KLIMAAT EN MOESSONS

Afkomst stam en
kleine bevolking.

KAMPONGS:

vele jaren duren terwyl men voorloopig in Noord Banawa ten Zuiden van Sabang alle krachten noodig heeft om het bestaande te consolideeren en te verbeteren. Aanleg van een goed getraceerd paardenpad behoort gezien de aanwezige bevolking, tot de mogelijkheden en zal, veel meer dan een autoweg, aan de verlangens der bevolking voldoen. Nu is men aangewezen op vervoer over zee wat groote bezwaren heeft, o.a. met het oog op ploegvee import in de zich ontwikkelde sawahgebieden van Noord Banawa en Zuid Toli-Toli. Aanleg van dit pad, achter de strandbosschen langs, ontsluit tevens de achtergelegen vlakten

Van grens Toli-Toli tot Kampong Baroe (Toli-Toli) bestaat een weg die grootendeels gereed is; soms 3 á 4 Meter breed op andere gedeelten 1 Meter breed en een deel nog in aanleg. Deze geheel langs de kust loopende verbinding is + 180 K.M. lang. In Mei 1939 hoopt de Gezaghebber van Toli-Toli de grens per motorrywiël te bereiken.

Door aanleg van dezen kustweg, is tevens het punt aangegeven waar de Koala-Besar gepasseerd moet worden, nl. by Boega. De kwestie, welk tracee Toli-Toli in de toekomst met de "Malala-Tomini weg" zal verbinden, dat langs de kust, of een der twee andere, door het stroomgebied der Koala-Besar loopende, is hiermede tevens opgelost.

KAMPONGS:

Behalve in de onderafdeeling Paloe liggen vrywel alle kampongs aan de kust. Vele kampongs bestaan uit een moeder kampong en daar omheen gelegen gehuchten of boja's. Voor zoover de kampongs meer binnenwaarts zyn gelegen, worden zy bewoond door de autochtone bevolking dezer

streken

streken. De kustkampongbevolking is van zeer gemengde samenstelling. in zyn memorie
 Opvallend is het groot aantal kampongs in het Kailischegebied, dat boomnamen draagt. Toradja's en de Tominiërs. De welke noem als voorbeelden: by de
 Donggala, Paloe (een bamboe soort). Tawakli, Lero, Lambago, SilaE, Talise, Ka-joemaloeE, Kaloekoe boela(witte klapper) en vele andere. De streek om de Paloebaai, gewoonlyk aangeduid als het Kailischegebied, is genoemd naar de vroegere kampong, "Kaili" die eveneens een boomnaam draagt. Dit laatste zy vermeld in tegenstelling met de verklaring die Kruyt van den naam "Kaili" geeft in zyn boek over de West Toradja; ook my werd die verklaring gegeven maar zy lykt te gezocht.

PLANTENGROEI
 KLIMAAT EN MOESSONS

)
) Vide vorige memories. thust te Si-
) nice, Silangan, Towera To-
 mali, Toriboeloe, Siendje
 HOOFDSTUK II. BEVOLKING.

a. Afkomst stam en
 klasse indeeling.

De naar verhouding der oppervlakte zeer lange kustlyne, heeft het contact tusschen de oorspronkelyke bevolking en zeevarende volken zeer sterk beïnvloed, terwyl de factoren, lange kustlynen en de schaarsche bevolking, tevens de immigratie sterk hebben bevorderd.

Aan de kust treft men practisch niets meer aan van een onvermengde oorspronkelyke bevolking.

Om zich een beeld te vormen aangaande de vroegere bewoning van de afdeeling, moet men te rade gaan by de ladangbouwende bewoners van het binnenland.

voor onder den naam Zocals

wat Zocals P.J. Junius reeds in zyn memorie aangeeft, vallen de oorspronkelyke bewoners in 2 hoofd groepen uiteen, te weten de West Toradja's en de Tominiërs. De scheidingslyn ligt ongeveer by de B. Sidole.

Aangaande de West Toradja's kan voor nadere byzonderheden worden verwezen naar het werk van Kruyt over de West Toradja's.

De Tominiërs kunnen weder worden onderverdeeld in een aantal verwante groepen, die zich naar het ontkenningswoord en taalmanceeringen onderscheiden.

In het algemeen worden van Zuid naar Noordgaande in het bergland onderscheiden:

1e. Tadjio's: aan de Westkust, boven Batoesoaja, Alindace, Djono Oge en by Potomoea; slechts aan de Oostkust te Sianice, Silangaa, Towera Tomoli, Toriboelos, Siendjo en Noordelyk tot Siginti.

2e. Pendaë's: meest in het binnenland. Hoofdvesting boven Tada aan de S. Lambani en aan de Westkust by Sibajoe en Siboealo (het oude rykje Roengoe of

Roemoe) Verder treft men de Pendaë verspreid aan en Lampal die ook in het gebergte Noordwaerts, o.m. by Moente (Noord Banawa) op het

Dampalschiereiland by Tompe en Loeok en op het eiland Simatang. Zy komen voor onder den naam Tomalasa of Tomalasa wat Tominiërs worden ingedeeld, de eersten by de West Toradja's.

wat het Boegineesche of Mandaarsche begrip is voor "Boschmensch".-

5e. Sipajo's: Verwant aan de Pendaoc's doch meer Tadjó'sprekers; wonen te Bendojo en omstreken aan de Tomini-bocht.

4e. Laeodje's: Hoofdzakelyk aan de Tomini-bocht, van Sidoan tot en met Palasa en aan de Westkust in het gebied van Sodjol, en boven Lais (Toli-Toli) in kampong Ogowele. Verder worden zy aangetroffen in Ampibabo aan de Bocht.

5e. Tialo's: De echte Tominiërs. Zy bewonen de Bocht van Palasa af tot Ongka en verder tot Moetong toe. Hun gebied wordt slechts by Bolano onderbroken door de tot de volgende groep behorende Gegasprekers. Ook in Sigenti wordt Tialo gesproken. Aan de West zyde van het gebergte behooren tot deze groep de Dondoers, die in taal iets van de Tialo's afwyken.

6e. Gega's: Dit sijn de Toli-Toliërs en de bewoners van Bolano.

Verder moeten nog genoemd worden de bewoners van Balaisang en die van Dampelas en Dampal die ook tot de Tominiërs gerekend moet worden.

Op de grens tusschen de West Toradja's en de Tominiërs wonen de Totoewa, herkomstig uit de verlaten kampong van dien naam, en de oude bewoners van Sindoeë, de Mdjedoe-sprekers. De laatsten kunnen mogelyk by de Tominiërs worden ingedeeld, de eersten by de West Toradja's.

Al deze groepjes hebben, voor zoover zy uit het bergland zich meer aan de kust vestigen, den invloed van vreemde zeevaarders ondergaan. Voor de West Toradja's geldt dit m.i. eveneens.

De groote zeevarende mogendheid op Celebes was, in oude tyden, Goa, waaronder te verstaan het geheele Makassaarsche gebied. Primair moet de invloed op de Westkust van Goa zyn uitgegaan. Naar ik meen heeft de Goasche invloed zich vooral ook doen gelden in het gebied van Mandar (Zuid-Celebes), en de Mandareezen - de z.g. Tomene, waarschijnlijk afgeleid van To Madjene, - hebben de cultuurtaak van Goa, zy het meer in den geest van Denen en Noormannen, voortgezet. Dit heeft echter ten slotte met zich meegebracht, het vestigen van steunpunten, zoowel aan de West als aan de Oostkust. Een voorbeeld hiervan is aan de Westkust de Paloe baai waar, naar ik meen, de bevolking, door Goasche - Mandarschen invloed en later door dien van andere immigranten, als Boegineezen en Arabieren, een zoodanige verandering heeft ondergaan, dat de oorspronkelyke groepen, tot de huidige Kailiers zyn omgevormd. Een ander voorbeeld aan de Westkust is het vroegere Mandareesche rykje by Tamboen, terwyl voorts op de heele kust verhalen in omloop zyn van Mandareezen die zich met de voornaamste families vermaagschaptten, of in die streken den Islam hebben ingevoerd.

Het zelfde geldt voor de Oostkust (Tomini bocht). De eerste invallen schynen geschied te zyn van Midden Banawa of Sirendja uit, tezamen met Kailische vorsten, in Toriboeloe (Siendjo). Ook hier had vermenging van Mandareezen met de Tadjio's plaats. Later hebben de tochten meer van Tamboen uit naar Kasimbar geleid, dat evenzoo onder Mandareesche invloed stond. Van

Van Toriboeloe en Kasimbar uit hebben de Mandareezen zich in Noordelyke-richting langs de Tominiboecht verspreid, daarby door hundertere bewapening (geweren) alles onderwerpende. Tomini, het rykje aan die bocht, werd verwoest en schatplichtig gemaakt. Evenzoo Sigenti en ten slotte stichtten de Mandareezen een centrale nederzetting in "Moetong", wat zooveel als "blyven" beteekent.

"De Poenggawa van Moetong was tegenwoordiger van de vorsten van Mandar die eenmaal meesters op dat deel van de Tominiboecht waren" zegt Engelenberg ergens in een nota. Evenzoo waren de rykjes Ampibabo, Toriboeloe, Kasimbar en Sigenti onder Mandarschen invloed gevormd; "zy erkenden de Vorsten van Mandar als hun baas" (Engelenberg). De invasië's der Mandareezen in Toriboeloe moeten na 1800 gedateerd worden.

Andere bewyzen voor den Makassaarsch Mandareeschen invloed zyn de titels der Vorsten. Zoowel "Madika" als de titel "Magaoe" komt voor. Deze laatste vooral als hogere titel en zy doet dadelyk denken aan den Makassaarschen titel van "Kraeng Magaoe" voor regeerend Vorst.

Ook het woord "gaoekang" in Zuid Celebes gangbaar voor de "rykssieraden" van de Vorsten, komt hier voor en wordt in Toli-Toli zelfs wel gebezigd voor "Vorst". Anagaoekang in het Makassaarsch zonen van een regeerend vorst.

Na de Mandareezen zyn op de Westkust de Boegineezen gekomen, eerst in het Mamoejoesche, daarna in Kalangkangan en + 80 jaar geleden in Donggala. De andere Boegineesche vestigingen als Wani zyn nog van jongeren datum. De groote stroom

Boegineezen dateert echter van de laatste 15 jaar. Vooral in het schaarsch bevolkte Toli-Toli hebben zy ^{zich} neergezet en daar vormen ze thans het belangrijkste element en verdringen ze Toliers, Dondoers en Dampallers. Het aantal Toliers door ^{Junius} op 1500 gesteld, mag echter wel eenige malen hooger worden geraamd. Gezien de betrekkelijk recente immigratie van Boegineezen in de kustlanden van Toli-Toli kan van ^{de} vermening nog weinig gesproken worden. Voór of gelyktydig met de oudste Boegineezen hebben de Mangindanausche zeeroovers de Westkust onveilig gemaakt. Ook zy hebben zich, gelyk de Noormannen dit deden in Normandië en op Sicilië, op de kust genesteld o.a. in Kalangkangan en in mindere mate in Sodjol en Dampelas. Vermening met de oorspronkelyke bevolking heeft plaats gehad.

In Toli-Toli komen nog verhalen over een tocht van de groep is die der Badjo's hoofdzakelyk uit Kendari afkomstig (alleen die van Simatang zyn ^{van} Djohore).

Ten deele hebben zy hun zwerfend leven van zeenaden vaarwel gezegd en zich op het land gevestigd, vooral in Toli-Toli. Ik noem de plaatsen Saloempaga, Santigi, Lingadang, Badjoegan, Malomba en verder Laboean Lohoh en Poelias, in welke beide laatste plaatsen zy grootendeels hun Badjo karakter hebben behouden. Ook Santigi met zyn gedeeltelyk in zee staande paal woningen, doet nog aan de Badjo's denken.

In de Bocht komen deze zwerfers voor in kampong Badjo by Bolano, waar zy een echt Badjodorp vormen, en ten deele nog in prauwen leven. Verder zyn er nog eenige kleine groepen te bespeuren by Ambesia en Makakata.

In de eerste plaats naar de vorige memoires. De toehans van Archipren is

Aan de Bocht worden ook veel Gorontaleezen opgemerkt en hier en daar Minahassische nederzettingen o.a. in Parigi, by Sidoan en Ongka.

De Kailiërs zelf zyn ook uitgezwermd, in Noordelyke richting. Men treft hen in Toli-Toli (kampong Tompoh, Bambapoela, Agak Ogotoea e.a.) en de Tominibocht in diverse kampongs. Vooral uit TawaEli, Paloe en Sigi zwerft men uit, op zoek naar gemakkelijker bestaansvoorwaarden.

Donggala
Paloe
Parigi
Toli-Toli

Voór de komst van al de hier genoemde groepen moet er in deze streken nog invloed geweest zyn van Ternate uit. De overal voorkomenden namen van ryksfunctionarissen als Djogoegoe, Hoekoem, Kapitan Laet, Sangaria (sporadisch) en Madino of Marino, wyzen in deze richting.

GOESDIENST:
Islam.

In Toli-Toli komen nog verhalen over een tocht van een der eersten hoofden (Datoe Amas) naar Ternate voor. Men Valentyen verhaalt iets over een Ternataansche bezetting in TawaEli. Compagnies invloed is er evenzoo geweest, vooral aan de Tominibocht waar eenige Loge's hebben gelegen. (o.a. Parigi, Tidoa (Sidoan) en Tomini).

Gezien het bovenstaande baamt het geen verwondering, dat er van een oorspronkelyke bevolking langs de kust niets meer te bespeuren valt. Wil men van de taal en zeden der autochtone Tominiërs nog iets te weten komen, zoo zal men zich moeten haasten, want de volksvermenging en daarmee de verdwyning van het oorspronkelyke, gaat steeds voort.

Omtrent de Vreemde Oosterlingen verwyk ik in de eerste plaats naar de vorige memories. De toename van Arabieren is

gering en hun invloed tanende. Vooral in Toli-Toli waar gy onder de vroegere Tontolische Vorsten veel invloed hadden, is dit thans afgeloopen. In Wani bestaat de neiging om in de Inheemsche bevolkingsgroep op te gaan. De betaling van grondhuur zal hieraan niet vreemd zyn.

De Chineezzen nemen steeds toe. Vooral in Toli-Toli is hun aantal verhoudingsgewys groot.

Hieronder volgen eenige cyfers aan de gegevens Volksstelling 1930 ontleend:

	Absoluutaantal.	percentage der totale bevolking.
Donggala	697	1.3
Paloe	430	0.6
Parigi	306	0.7
Toli-Toli	476 612	2.5

G O D S D I E N S T :

I s l a m .

Het komt my voor, dat de bevolking dezer afdeeling vry goed Islamiet is en er ook een streven merkbaar is, om de godsdienstplichten beter na te komen. In byna elke kampong is een kern van trouwe moskee bezoekers, die niet alleen op Vrydag, maar ook op andere werkdagen in de Moskee of langgar zich verzamelen om ^{aan}gebbedsplichten te vervullen. Een goed Islamiet, die goed zyn plichten vervult, staat in eere.

EVANGELISATIE:

Het evangelisatie werk in hoofdzaak in handen van het Leger des Heils, dat haar hoofdvestiging heeft te Kalawara na poetih (de witte Kuis kolonie).

Het Leger onderscheidt de door haar bewerkte menschen in :Volgelingen, Bekeerlingen, Recruten, Soldaten, Jonge soldaten en voorts Zondagschoolkinderen al naar den graad waartoe hun Christelyke overtuiging is gevorderd.

Volgens een overzicht van 31 October 1937 rekest zij tot zich:

in Koelawi	+ 9000	personen	waaronder	+ 4800	volgelingen
in Sigi Dolo	+5700	"	"	+ 3300	"
in Paloe	+6400	"	"	+ 2900	"

Neemt men deze opgave als juist aan, zoo is vrywel de geheele bevolking van Koelawi op weg zich by het Leger des Heils aan te sluiten; in de beide andere land-schappen is + 20 % van de bevolking er meer of minder nauw by aangesloten.

Toch moet ik helaas instemmen met de woorden van Junius: " Of dit succes van blyvenden aard zal syn, moet de toekomst leeren" en verder vraag ik my af of het personeel van het Leger des Heils niet wat optimistisch is geweest in haar opgave; of de wensch niet de vader der gedachte is geweest. Zoo telt Paloe, de hoofdplaats, 500 bekeerlingen volgens de verstrekte opgave, doch in de gevallen dat ik het gebouwtje der Corporatie aldaar bezocht, was de toeloop steeds zeer gering.

De Zendingen van het Leger zijn gerecruiteerd uit diverse volken; de Nederlandsche taal beheerschen zijn ten deele en de fijn genuanceerde spraak der Koeldiërs nog veel minder. Voegt men hierbij de vrij frequente overplaatsingen en het feit dat de evangelisatie methode weinig verschilt van de in Europa toegepaste, die veelal gericht is op het bereiken van een tijdelijken toestand van geestelijke hoogspanning, die dikwijls slechts van korten duur is, dan vrees ik voor de toekomst. In de vlakke dringt de Islam steeds meer op en ook in Koelawi heeft men een kleine moskee, die door de daar wonende, meest uit Paloe herkomstige, Islamieten trouw wordt bezocht.

Ik vermeen helaas, dat de heidensche adat het opdringen van den Islam voorshands meer tegenhoudt dan het Christendom.

Een der gebreken van de methoden van het Leger des Heils is naar een bevoegd beoordelaar mij verklaarde, dat men de heidensche adat vernietigt zonder een Christelijke, ervoor in de plaats te stellen. Vooral bij het doodenfeest, een gebeurtenis van zeer groote importantie in de heidensche wereld, zou dit tot uiting komen.

Het geheele complex van adatgebruiken en de daarop gebouwde verdeling der werkzaamheden is weggefallen; men weet niet meer wat men doen moet; de koste begrafenisplechtigheid bevredigt niet. De Islam die de heidensche adatgebruiken gedeeltelijk heeft laten voortbestaan en langzaam aan zich zelf laat wijzigen geeft dan nog meer voldoening. Een veeg teeken voor de kracht van het Leger des Heils werk is ook dat dit jaar in Lindoe waar volgens opgave vrijwel de geheele bevolking tot volgeling bekeering, recruit enz. wordt gerekend, dit jaar een luisterryk heidensch adatfeest gevierd zal worden. En zoo staat men op den tweekop. De komende jaren zullen het leeren in

HEIDENDOM.

Taal:

hoe verre het door het Leger des Heils gebrachte Christendom zich deugdelyk zal betoonen.

Behalve het Leger des Heils verichten ook de dienaren der Indische Kerk (Minahassische kerk) eenigen zendingsarbeid onder de oorspronkelyke bevolkingsgroepen als de Tadjio's, Pendace's en Sipajo's. Gedeeltelyk ook gaat dit werk uit van ter plaatse wonende Minahassische Christenen byv. te Sibajoe, Malei, Pomoeloe e.a. in Noord Banawa en in Sidoan, Ongka e.a. in Parigiſch gebied. Omtrent de intensiviteit en de blyvende waarde van dit werk zyn geen gegevens voorhanden.

HEIDENDOM.

Vide memorie F.J. Junius.

Taal:

Het taalkaartje by de memorie F.J. Junius overgelegd is niet geheel juist. De Zuidelyke grens van het ~~Tandak~~ Tominisch is aan de Westzyde te hoog getrokken. Zoals in de rubriek "afstamming en herkomst der bevolking" is aangegeven komen de Tadjio's die bepaalt tot de Tominischegroep behooren Zuidelyker voor nl. boven BatoeSoeja

terwyl

terwyl voorts de Ndjedoe sprekers van Enoe en Sindoë alsmede de bewoners van Talpa boven Toaja (tegenover Donggala gelegen) waarschijnlijk evenzoo tot de Tominische-groep behooren.

De verscheidenheid van dialecten is zeer groot; gewoonlyk maakt men de onderscheiding naar het ontkenningwoord.

Hierop afgaande maakte Dr. S. J. Esser de volgende opstelling:

1. West Toradja groep (except Koelawiers, Lindoeërs en Oema-sprekers).

 - a. Ledo-sprekers) Sigi en Paloe Ledo
 - Edo -sprekers) oek in Soeroemana
 - Idja-sprekers) en Watatoe (Zuid-Banawa).
 - Taa -sprekers)
 - Ado -sprekers)
 - Daä -sprekers) Pekawa gebied (ook de
 - Inde-sprekers) kampongs Loemboe
 - Ende-sprekers) Mamara, Bambarimi, Saloempakoe in Zuid Banawa.
 - Rai - sprekers) TawaEli en Toboli.
 - Tara- sprekers) Parigi en Tondo aan de Paloe baai.
 - Ta'a- sprekers) Zuid Parigi.
 - Oende-sprekers) Ganti, Bale, Loli, Kebonga Ketjil, Kola2, Salobomba (Zuid Banawa)
 - Ndpoe'oe) Kebonga Besar (Zuid Banawa)
 - Däi - sprekers) Towale, Tosale Limboro (Zuid Banawa) en Pantoloan, Kafoemaloe (in het TawaEli'sche)
 - Tado - sprekers) Rieo.

2. Tominische groep:

- Tiadje of Taadje-sprekers: Dondoers
- Tialo - sprekers: Tominiërs
- Djida - sprekers: *mensen van Bolano*
- Gega - sprekers: Toli-Toliers en mensen van Bolano.
- Laedje-sprekers: Tinombo en Sodjol.
- Ndace-sprekers: Sibajoe, Sibalo, Roemoe en verspreid in Noord Banawa tot Simatang

Dr. J. J. E. toe alsook in kampong Lambani (Parigi). Dit zijn de stelling van de eerste klassen Oemalasers, ten rechte Tomalas of Tomalasa.

VERBODEN TOEWAND:

Nadat deze door de Schoolinspectie zijn (Tadjio-sprekers, in verschillende berg- Adjio-sprekers) streken van Midden Bana-wa en van Toriboeloe en Kasimbar.

KINDEN VAN HETLAND:

1. Lambouw.
2. Voeboelit.
3. Nyverbald.

te verwachten.
7 Dian-sprekers : Balesang en Dampelas.
8 Andje-sprekers: *Pedajon*
9 Pajo-sprekers: Sipajoers by Bendojo.

ginesch vry veel gebruikt vooral in de imig. Vooral de Tominische taalgroep is nog een groote onbekende op wetenschappelyk terrein. Zooals ik in ander verband reeds opmerkte dient met een studie dezer groep en van haar taal niet te lang gewacht te worden.

Komen deze menschen in aanraking met andere landaarden, zoo nemen zy - gelyk my o.a. in Ojom in het boven Koeala Besar gebleken is - zeer gemakkelyk woorden uit de vreemdetaal over, zoodat het niet meer is uit te maken wat oorspronkelyk is en wat niet. Wel zullen de gramaticale eigenschappen der taal het langer uithouden, doch ook hierin lyken my wyzigingen niet onmogelyk.

BEWAPENING EN VECHTWIJZ:

Zelfs zou de taal geheel kunnen vervynen daar het hier kleine primitieve groepen betreft. Goede studie objecten lyken my de Pendace's van Noord Bana-wa en Lambani de Tadjio's van Omboe en Sirendja, de Balangers van Rano en Keto, de Laoedje's van Oelatan en Moetong en de Sipajo'ers daar deze groepen weinig met Vreemdelingen in aanraking zyn geweest. Het valt het op, dat de taal van het Ledo kan nog worden medege-deeld, dat deze taal als de linqua Franca van de Tominiboecht voor zoover tot deze afdeeling behoorende kan worden beschouwd. Byna overal wordt deze taal verstaan. In vele gevallen

WONINGEN EN GEBOUWEN:

het zelfde geldt voor de kust van de onderafdeeling Donggala terwyl ook in Toli2 deze taal op vele plaatsen wordt verstaan.

Dr. S. J. Esser heeft juist de samenstelling van Ledo leesboekjes voor de eerste klassen der Volksscholen beëindigd. Nadat deze door de Schoolinspectie zijn goedgekeurd, zullen zy gedrukt en ingevoerd worden. Dit is met de eerstvolgende cursus te verwachten.

Naast de aan de oorspronkelyke groepen ontleende talen wordt ook het Boegineesch vry veel gebruikt vooral in de immigratiestrekken. In hoeverre deze taal zal blyven voortleven valt moeilyk te zeggen.

In de kampongs Donggala en Tandjong-Batoe wordt het na een vestiging van byna 100 jaar nog steeds gesproken.

Over het Adriani Kruyt instituut te Menado kan gemeld worden, dat de notarielee oprichtingsacte tot stand kwam. Een catalogus van de boeken²⁴ werd voor eenige weken ontvangen en geeft een overzichtelyk beeld van de omtrent de residentie aanwezige letteratuur.

BEWAPENING EN VECHTWYZE:

Zie memorie P. J. Junius.

WONINGEN EN GEBOUWEN:

Vergelyking van den huidigegen toestand met hetgeen de memorie P. J. Junius mededeelt doet zien, dat de woningen beter worden. In de grootere plaatsen ~~is~~^{er} meer welvarende strekken gelegen is dit vooral by nieuwbouw merkbaar. Ook het aantal bruikbare missigits neemt toe. In Toli-Toli valt het op, dat de goede huizen als regel aan Boegineezen toebehooren. Badjo's en Dondoers zyn met zeer weinig tevreden, evenals de bewoners van vele kampongs in de onderafdeeling Parigi waar de bevolking in vele gevallen haar afkomst van de berg- en bosch-bewonende ladangbouwers nog duidelyk verraad. Laatstgenoemden zyn met nog minder tevreden, en volstaan

GEZONDHEIDS TOESTAND:

MIDDELEN VAN BESTAAN:

- 1. Landbouw.
- 2. Veeveelt.
- 3. Nyverheid.

volstaan met een "seboeah" (gepermaniseerd ladinghuisje) van zeer tydelyk materiaal. op Java. Het weefloon per sarong belooft daar slechts 11 cent. De hand geweven sarongs zijn echter beter en duren langer; waarschijnlijk zijn zij vaster geweven.

De moeilijkheid die de industrie op Java had te overwinnen was het weven der

kalmas; dit is ikatwerk. Deze moeilijkheid is De Weefnyverheid maakt een moeilijken tyd door wegens de concurrentie die de fabrieken op Java haar aandoen.

De hier geweven sarongs zyn de z.g. Ponggala kains; het is ikatwerk. Maar het ny voorkomt moet deze nyverheid haar oorsprong hebben in het Toradja ikatwerk dat men in Rongkong aantreft doch waarvoor grover eigengespannen katoenen garens worden gebruikt. Voor de Ponggala kains gebruikt men gedeeltelyk zyden garens. De weefnyverheid bestaat naar men zegt nog niet lang, naar schatting + 40 jaar. De Arabieren zyn op dit gebied de werkgevers. Zy verstrekken de op djakke's gewonden garens aan, meest Boegineesche, tusschenpersonen die een groot aantal weefsters aan het werk hebben. (Het weven wordt als huisnyverheid beoefend).

De pryzen der weefsels beliepen vroeger toen de kunst nog niet zoo algemeen bekend was tot f.25.- thans is deze gedaald tot f.2 à f.3.- per stuk; enkele byzonder moeilijke patronen zyn duurder. De weefloonen die Junius op gaf van f.2.- tot f.2,50 waren in de tyd van Hirschmann 1934 reeds tot f.0,75 gedaald. Thans bedraagt het weefloon van 40 - 60 cent per ~~ponggala~~ sarong. Volgens Hirschmann werkt men 5 - 10 dagen aan een sarong. ~~er doewege het hi jltje~~ bij neergelegd.

De groote slag voor de weefnyverheid is het opgeloopen der machinale weefindustrie op Java. Het weefloon per sarong belooft daar slechts 11 cent. De hand geweven sarongs zijn echter beter en duren langer; waarschijnlijk zijn zij vaster geweven.

De moeilijkheid die de industrie op Java had te overwinnen was het weven der kepala's; dit is ikatwerk. Deze moeilijkheid is echter opgelost doordat - zeer ten nadeele van de plaatselijke industrie - de gekatte kepala's door eenige handelaren in deze afdeling aan de fabrieken geleverd worden, in zoodanigen vorm dat de kepala's dadelijk op het weefgetouw gespannen kunnen worden. Hiermede heeft men zich de dus omgedaan.

Aan een kepala zit + 25 gram zijde. Vroeger ontving men per kodi kepala's f.5.; de concurrentie die ook in dit artikel optrad heeft de prijs reeds op f. 4. per kodi gebracht.

Ook voor de Arabische handelaren heeft de saronghandel veel van haar bekoring verloren. Uit een blok zijde weeft men + 6 sarongs. Per kodi is dus noodig + f.52.50 zijde; weefkosten $20 \times f.0.50 = f.10.$; verzendingskosten naar Java 80 à 90 cent per kodi. Totaal + f 43.50

Het commissieloon bedraagt 2 à 3 % is + f.1.50 per kodi. (door Europeesche firma's wordt zelfs $7\frac{1}{2}\%$ berekend)

De kodiprijs belooft op Java van f.45.- f.55 à f.60.

De handelaar heeft echter het risico van ongelijk of minder goed geweven sarongs, die een lagere prijs maken, terwijl voorts de vraag in de depressie jaren vaak zeer gering is. Een der grootste saronghandelaars te Paloe heeft er deswege het bijltje bij neergelegd.

De motieven worden onderscheiden in:

1. Tjora
2. Pen
3. Oela2
4. Bombang

De pryzen dier sarongs vertoonen dezelfde volgorde.

MARKTWEZEN/

Vide vorige memories.

Het passaarwezen in Toli-Toli begint zich eenigszins te ontwikkelen. De passaar ter hoofdplaats is van eenig belang wegens de militaire bezetting die er ligt.

Ook op andere plaatsen zyn passartjes opgericht doch zy zyn voor het economisch leven van geen belang.

BYZONDERMERKWAARDIGE
OP AFKEURENSWAARDIGE
GEBRUIKEN .

Zie vorige memories.

In Faloe wordt vanwege het Zelfbestuur opgetreden tegen het ma'rego aangezien dit dikwyls te druk beoefend wordt, en geheele nachten door duurt, zoodat de deelnemers den erop volgenden dag gebruiken om te slapen in stede van te werken. Ook dobbelpartijen en andere ongunstige gevolgen sleept het ma'rego dikwyls ^{met} zich na.

Te streng dient er echter niet tegen geageerd te worden, daar men de bevolking haar adaptpleziertjes zooveel mogelyk dient te laten, teneinde te voorkomen dat zy het in andere richting zoekt.

HOOFDSTUK III VOORTRENGSELEN.

DIERENRYK/

--

PLANTENRYK:

--

HOOFDSTUK IV. BESTUUR EN BESTUURS-
VOERING.

ALGEMEENRICHTING:

I. Administratieve in-

I. Administratieve indeeling.

ADATRECHTELYKE INDEELING:

De korte periode, Juni 1937 -
Januari 1939, waarin deze afdeling door
my werd bestuurd, bracht weinig ver-
andering.

In

In hoofdzaak kan ik dus verwijzen naar hetgeen myn voorgangers B.J. van den Berg en F.Ch.H. Hirschmann terzake mededeelden; bovendien dringt de beperkte tyd, myn niet in discussie's te begeven over het in margine genoemde onderwerp, hoezeer zich de stof daartoe ook leent.

2. het Landschap TawaEli: Verwezen moge worden naar de memories van F.Ch.H. Hirschmann en B.J. van den Berg

3. Het Landschap Paloe: Wat F.Ch.H. Hirschmann over dit landschap schryft is niet juist. Hy zegt: " van de landschappen in deze onderafdeeling, is dit wel het meest jonge landschap en dateert van niet ouder dan het midden van de vorige eeuw".

Hier tegenover staat de mededeeling van Valentyn in zyn boek " Oud en nieuw Oost Indiën" dat dateert uit het begin der 18e eeuw. Hy beschryft de bevolking van de " bogt van Cajeli" en zegt na de mededeeling, dat de dorpen behoorende tot de tegenwoordige landschappen Tawaeli Bircemaroe en Sigi tezamen 3000 weerbare mannen en wel 9000 zielen kunnen leveren:

"Het dorp Paloe, dat in het uiterste en als in de keel van de bogt ligt, hadden zy wel mede bezet, doch moesten, door gebrek aan levensmiddelen, hun beleg na 10 of 12 dagen opbreken."

Dit Paloe is een zeer oproerig nest en als de vergaderplaats van al de mohammedaansche wargeesten, die van alle kanten hier naar toegezonden werden en zich van daar alom verspreiden om allerlei zaad van verwarring over de

gansche kust te zaaijen en daardoor hier de E. maatschappy, waar zy maar kunnen, bedektelyk moeite te veroorzaken.

Het kan omtrent 1.000 man ten oorlog en wel 3.000 zielen leveren.

Onder hetzelfde staan deze dorpen en koningjes:

Tontolippe. Taboelanga.

Injoela. Tagari.

Temitoewa. Tendame.

Reboli. Koningje of Tatanga

Tiko. dorpshoofd Bongl.

Iloboe. Laswangi.

Beba. Boya.

Farindi. Poeloe.

Hun grootste magt bestaat uit de voornoemde wargeesten, waarop zy zeer trotsch zyn. Hier plagt weleer de koning Gola te gebieden; doch die koning is in September 1681 overleden en toen zyn zoon Lempa voorbygegaan en als een staatsgevangen behandeld wordende, heeft zich sedert de Goegoegoe Daglanging de regeering volkomen aangematigd.

Dit Paloe eigent zich Tabali en de geheele bogt van Gajeli toe en zoo rekenen de bewoners van Tabali weder die van Paloe voor hunne onderdanen, volgens de grootsche wyze van hun inbeelding en verwaandheid hier alom.

Het land van Paloe rondom, tot aan 't gebergte toe, is een schoon land eveneens als Holland; het is vlak en heeft een zwarten kleiachtigen grond; ook ligt het rondom tusschen tamelyk hooge bergen en is met duizenden van cocosboomen beplant. Dit geeft een uitnemend fraai gezigt op deszelfs aangename velden, die vol allerlei vee en met koebeesten, buffels, paarden, schapen, bokken en allerlei wild gedierte vervuld zyn. Voornamelyk leveren zy een groote menigte van padi en ryst op, gelyk

behoort dus ook tot dit landschap, gelyk ook de padi-velden meestal met buffels ^{worden} bearbeid. Het is een gezegend land, doch van leven ^{aan} vervloekt Sodom.

Uit deze mededeeling blykt, dat Paloe reeds in 1681 van beteekenis was, en een weerbare macht in het veld kon brengen van 1000 man dus gelyk aan een derde van het hiervoorgenoemde gebied van Tawaeli, Sigi, Biroemaroe.

Verder blykt, dat de kampong Lasoangi, die Sigi gaarne tot zyn gebied rekent, ten rechte by Paloe behoort. Ook Tawaeli is geneigd de Palocerivier als de grens met Paloe te beschouwen.

Een ten slotte blykt, dat F.Ch.H. Hirschmann de dupe geworden is, van "de grootsche wyze van de inbeelding en verwaandheid hier alom". De door hem verkregen inlichtingen stemmen naar alle waarschyndlykheid uit het Sigi Biroemaroesche waar men Paloe niet zoo byzonder mag lyden. ^{De inbeelding en verwaandheid hier alom,} van invloed is geweest.

Een ernstige studie van de herkomst der bevolking van Paloe, werd door my nog niet gemaakt. De door den Gezaghebber van Paloe ingediende nota omtrent de erfopvolging in dat landschap is zoo summier en bevat zoo schaarsche gegevens, dat een nieuwe nota dient te worden samen gesteld. (Een aanvulling van de nota v. Renes is voldoende).

Uit de weinige gegevens die my ter beschikking staan blykt, dat de bevolking van Paloe, zoowel uit het oostelyk ~~ke~~ gelegen gebergte (Lasoangi, Kawatoena, Tanamodindi en Poboja) uit het z.g. Topotaragebied, als uit het Westelyk bergland der Pekawa, herkomstig is. De Pekawa bracht vroeger haar "Kasoewijang" (huldegift) aan de Madika van Tatanga, een der onderdeelen van het landschap Paloe, en behoort

behoort deswege ook tot dit landschap. Verder is Paloe, wegens haar ligging aan het einde der vlakte, zeker een aantrekkelijk punt geweest voor vreemdelingen.

De "mohammedaansche wargeesten" hebben zeer waarschijnlijk hun woonplaats gehad in Kampong Baroe die vroeger Melajoe heette. Voor de inheemsche bestuursorganisatie zocals deze vroeger bestond, wordt verwezen naar de nota van den gewezen Bestuursassistent Parengkuan, handelend over het Pekawa gebied.

De Magaoe van Paloe (vroeger heette hy evenals in vele andere streken "Madika") stamt zoowel uit Tatanga als uit het eigenlyke Paloe. Omtrent zyn mindere zuivere afkomst (memorie F.Ch.H. Hirschmann) durf ik my niet uit te laten; e.o.a. zal wel blyken by het nader te houden onderzoek, tenzy ook by deze mededeeling van F.Ch.H. Hirschmann, de "grootsche wyze van inbeelding en verwaandheid hier alom", van invloed is geweest.

Voor regeling van grenskwesties bestaat geen aanleiding; hier ware niet verder op in te gaan.

4. Het landschap Sigi Dolo: (vide vorige memories).

Dit landschap bestaat uit de oude landschappen Sigi, Biroemaroo en Dolo.

By Gouvernementsbesluit van 17 December 1915 No: 42 werden, Sigi en Biroemaroo tot één landschap onder den naam Sigi-Biroemaroo vereenigd.

In Dolo, ontstonden, na de schorsing van den toenmaligen Zelfbestuurder in 1917, erfopvolgingsmoeylykheden, wegens ontstentenis van een volledig gerechtigde troonopvolger.

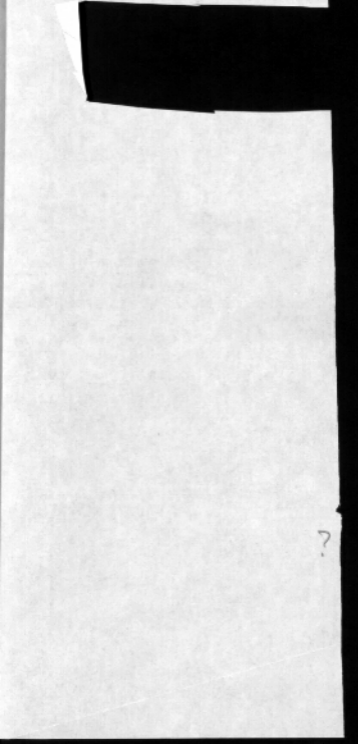
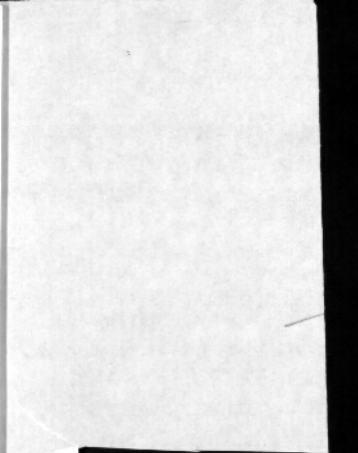
De Magaoe van Paloe, werd daarop met de waarneming van het landschaps-

bestuur belast (1917-1921).

In 1921 ging deze waarneming over op den Magace van Sigi Biroemaroo, wat juist werd geacht, daar de Palesche Vorst in Dolo geen invloed had.

Inderdaad komen Sigi en Dolo wat herkomst betreft meer met elkaar overeen dan Paloo en Dolo (vide nota ^{Hassink}~~Marschmann~~ _{Marschmann}) niettegenstaande de vele oorlogen die Sigi en Dolo met elkander voerden.

By Gouvernementsbesluit ddo. 11. Mei 1929 No:30, werden ten slotte Sigi Biroemaroo en Dolo samengevoegd tot het landschap Sigi-Dolo.

5. Het landschap Koelawi: Vide vorige memories.

6. Het landschap Parigi: De oorspronkelyke nederzetting in dit landschap was Parigi mpoe (het echte Parigi). Zy ligt ongeveer 4 K.M. uit de kust.

Oorspronkelyk heeft Parigi 3 kota's gehad nl. Parigi mpoe, Massigi en Pelawa. Het laatste gebied is door verovering aan Parigi gekomen. Nog later zyn Toboli en Dolago oorspronkelyk zelfstandige gemeenschapjes onder een eigen Madika - onder de suereiniteit van Parigi geraakt. Thans bestaat het adat-college, dat in allerlei belangryke zaken (erfopvolging, huwelyk van den vorst, oorlog en vrede) de beslissing heeft uit 5 kotta's; Toboli en Dolago zyn er bygekomen.

De belangrykheid van elk der 5 kota's blykt byv. by begrafenis van een vorst. Den geldt: Toboli pegang kepala, Dolago pegang kaki m.a.w. Toboli gaat met de witte pajoeng vóór de baar en Dolago volgt met een zelfde pajoeng

achter

achter de baar. Aan Pelawa is by een dergelyke plechtigheid opgedragen het waschwater aan te dragen voor het wasschen van het lyk, Massigi ontvangt de gasten en Parigi mpoe geeft hente eten.

In 1916 is het Parigische rykje vergroot met de miniatuurrykjes van Sacesoe, Ampibaboe en Toriboeloe. Adat overwegingen hebben hierby niet voorgezeten maar blykbaar heeft men de onderafdeeling Parigi in 2 ongeveer gelykgroote land-schappen willen verdeelen.

De geschiedenis van Parigi is ryk aan oorlogen, zoowel met Poso als met Sigi. Ook met het naburig gelegen Tanah boa (woest land), dat uiteindelyk door Sigi volkomen is verwoest heeft men nogal eens oneenigheden gehad. Lang heeft het onder Parigische heerschappy gestaan. Ook nu behoort Tanah boa tot Parigi.

De Vorsten van Parigi stammen eener zyds uit een huwelyk van een Parigische Vorstin met een Vorst uit Poso af, anderzyds zouden zy afkomstig zyn van het huwelyk van een man uit Kawatoena (Paloe) met een "manoeroeng" die uit een bamboe tusschen Paloe en Parigi in het gebergte, ontsproot. Uit dit huwelyk werden 7 dochters geboren, die met 7 vorsten huwden te weten met

Sigi
Paloe
Banawa
Loli
Parigi

Wepamata (moet in de omgeving van Kawatoena hebben gelegen)

terwyl er één naar Ternate ging.

Deze verhalen wyzen op een vry nauwcontact met Posso (opmerkelyk is, dat in oude stukken namen voorkomen als Papa 1 Hancoesoe wat op Barée taalgebruik wyst) eenerzyds en op s_amenhang van Parigi met de andere

met de andere Kalische landschappen, *anderyds*
Trouwens Parigi wordt tot de Kai-
lischelanden gerekend (zie ook Dr. Alb. C.
Kruyt in " de West Toradja's")

Dat er contact met Ternate is ge-
weest - met de compania - getuigen een
geel koperen helm en een ebbenhouten stok
met aan het eene uiteinde een zilveren dop
waarin gegraveerd Parigi en $\frac{T}{M}$ (V.O.C. Ter-
nate) en aan de andere zyde afgesloten
door een oudhollandsche zilveren munt
voorstellende een Zeilschip. Beide voor-
werpen behooren tot de Rykssieraden.

In Parigi heeft lang een compagnies
fort gelegen, aan de kust by de tegen-
woordige kampong Lodji (Loge)

In het bovenstaande zyn eenige
vluchting verzamelde gegevens neergeschre-
ven die tezamen met de gegevens uit een
nota van Controleur Dormeier (in het archief
aanwezig) als uitgangspunt kunnen dienen
voor een nog samen te stellen nota over de
opvolging in dit landschap.

7. Het landschap Mostong: In oorsprong be-
staat dit landschap uit een reeks van aan
Mandarschatplichtige rykjes, die in hun
geheel werden bestuurd door den Poenggawa
van Mandar en die door een regelmatige
stroom

stroom van Mandarsche avonturiers werden bezocht, welke zoowel el-
 kander beoorloogden als de oorspronke-
 lyke bevolking uitbuiten. Door het
 Nederlandsch gezag is de toestand ge-
 stabiliseerd in dien zin, dat de Poeng-
 gawa Pondatoc tot Zelfbestuurder werd
 verheven en de latere Zelfbestuurders
 uit de voornaamste mandarsche families
 zyn voortgekomen. Het uitbuiten is
 vooral in den beginne nog door de Zelf-
 bestuurders beoefend in den vorm van
 knevelary; ik noem Dae Malino, die
 zich allerlei monopolies trachtte te
 verschaffen volgens oude stukken en
 Borman een der laatste Zelfbestuurders
 die wegens knevelary werd verbannen.

Onder dit alles door leeft nog
 de oorspronkelyke inheemsche bestuurs-
 organisatie van Olongian met zyn
 waardigheids bekleeders als Djogoegoe
 hoekoem, Kapitan Laet ondergronds
 voort. Olongians komen nog - hoewel
 niet erkend - voor in Tomini, Tinombo,
 en waarschylyk ook in Sipajo en by
 de Pendaoc's.

In Moetong vindt men dus als toonaangevende groep de afstammelingen der Mandareezen die zich met een deel der autochtone bevolking en met andere immigranten vooral Kailiers en Boegineezen heeft vermengd en daarnaast de groep van echte Tominiërs (Tialo's, Laedje's, Sipajoërs enz.) die niets heeft in te brengen.

De laatsten hebben zich op de meeste plaatsen, van de kust teruggetrokken en leven op zichzelf meer in het bergte. Het zyn verdrongen groepjes, voorloopig van weinig beteekenis.

Ook het kustmengsel is nog verre van homogeen; er zitten nog klonters in.

Voor Moetong een homogene bevolking heeft, zullen er nog wel eenige tientallen jaren overheen moeten gaan.

Over het landschap Moetong verscheen een nota van den Gezaghebber van Wieren en een van den Controleur Dor-meier.

Het Landschap Toli-Toli: Verwezen
moge worden naar de nota van B.J. van den
Berg.

Voor het overige wordt verwezen
naar de memories myner voorgangers.

Het

ADMINISTRATIEVE IN-
DEELING.

Vide vorige memories.

LANDS EN LANDSCHAPS-
MIDDELEN.

1. LANDSMIDDELEN.

De Assistent-Resident is fd. Hulpont-
vanger van de Perceptie.

2. LANDSCHAPSMIDDELEN.

Het Volks inkomen is nauw verbonden met
de klappercultuur en de ontvangsten uit
boschproducten. De dalende coprapryzen van
de laatste anderhalf jaar hebben dit inkomen
sterk gedrukt, zoodat de ramingen van de in-
komsten belasting voor 1939 alle veel lager
liggen dan voor 1938.-

	Raming 1938	Raming 1939.	Aanslag 1938.
Donggala	60.400	52.500	70.569
Paloe	56.290	50.575	66.431
Parigi	59.350	54.225	64.638
Toli-Toli	40.550	35.570	47.492

De ramingen zyn in het algemeen 10 á
13% lager gesteld dan in het vorige jaar.
Vergelykt men de ramingen van 1939 met de
aanslagen van 1938, zoo is by de raming
ruimte gelaten voor een vermindering van ont-
vangsten van 20 - 25%.

De aanslagen 1939 zyn nog niet overal
bekend, doch gerekend kan worden op een
hoogere aanslag dan de raming.

De achterstanden blyven tot nu toe
groot.

Ultimo 1938 beliepen zy voor de

verschillende

verschillende onderafdeelingen in de gegeven volgorde, 4, 8.7, 9 en 2.5 %.

De "boeah tanah" ramingen zyn eveneens sterk verlaagd, door de lage pryzen van rottan en damar en de moeilykheden die de ebbenhouthandel ondervindt.

De ebbenhoutprys wordt sterk beïnvloed door Japan, dat zyn invoer aanzienlyk heeft beperkt, en voorts alle onderlinge concurrentie uitgesloten heeft door in dese streken de inkoop slechts door 1 persoon te doen regelen.

VERPLICHTE DIENSTEN:

1. Heerendiensten.

De heerendiensten werden voor de afdeeling Donggala opnieuw geregeld by Zelfbestuursverordening van:

Donggala, ddo.19 December 1938 No: 19

Paloe, ddo.24 December 1938 No:-

Parigi, ddo.14 *Jumari* 1939 No:-

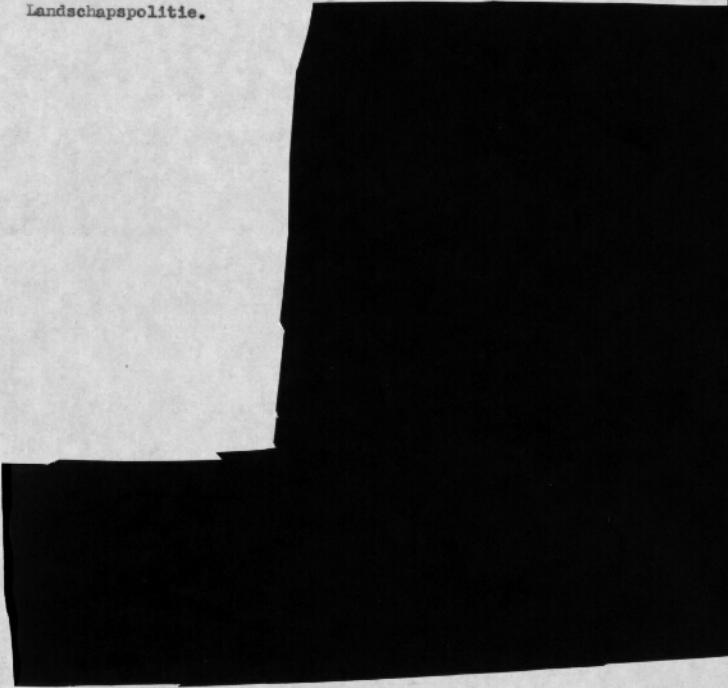
Toli-Toli, ddo.24 December 1938 No: 10.
(nog niet goedgekeurd).

Het maximum aantal dagdiensten bedraagt 26 per heerendienstplichtige.

De afkoop van heerendiensten is van weinig beteekenis. Indien de controle op de gepresteerde diensten volledig was, sou dit uitsluitend wyzen op geldgebrek. By plaatselyk intensiever toezicht neemt de afkoop der diensten echter toe.

POLITIE.

Algemeene politie. ---
Gewapende politie. ---
Veldpolitie. ---
Landschapspolitie. ---

LEGER : --

RECHTSPRAAK:

1. Gouvernementsrechtspraak: --
2. Adat rechtspraak:

De strafrechtspraak in deze afdeeling omvat in hoofdzaak kleinere zaken. Geitendiefstallen, overspelzaken (vooral in Paloe) en fraudes van kampong-hoofden komen het meeste voor. Moord en doodslag komt betrekkelijk weinig voor.

De

De kleine rechtspraak (politie-rechtspraak) is in handen van de Zelfbestuurders. In Banawa wordt deze mede uitgeoefend door het districtshoofd van Midden-Banawa en de bestuurs-assistent van Sabang (vide besluit Zelfbestuur Banawa ddo. 7 Juni 1938 No 8 goedgekeurd bij besluit Resident Manado ddo. 30 Juni 1938 No J 35/18/20).-

Toezicht wordt gehouden op deze rechtspraak door den Assistent-Resident namens den Resident. Zaken betreffende massa veroordeelingen, zaken met een politiek tintje, met vaag omschreven delicten als melawan perentah e.d. en zaken van buitenissig karakter moeten den Resident worden voorgelegd.

Bij rondschriften van den Resident van Manado ddo. 3 October 1938 No. J 35/26/17. werd intensiever toezicht door de plaatselijke bestuursambtenaren op de uitoefening van deze rechtspraak voorgeschreven.

De civiele rechtspraak is zeer belangrijk. Hoofdzaak zijn hierbij de schuldvorderingen van Chineezzen en andere vreemde Oosterlingen op Inlanders.

Het overgrote deel der klapperbezitters staat bij de Chineseche coprahandelaars in het krijt. De tokhouder houdt de boeken bij, - in het Chineesch vermeldt erin in de verleende voorschotten, het gewicht zijn en de prijs van de geleverde copra; de inlandsche leverancier levert zijn copra, haalt veluit de toke wat hij nodig heeft en houdt nergens aantekening van. Hij hoort wel van dat de tokhouder hoeveel zijn restant schuld bedraagt en van tijd tot tijd teekent hij dan voor het schuldbedrag een accept. Vraagt men hoeveel hij voor zijn copra heeft gemaakt, her zoo volgt dikwijls het antwoord "harga pasar" zonder dat hij precies weet hoeveel deze feitelijk voor zijn copra heeft bedragen. Hij vertrouwt den handelaar en laat hem alles over.

overleden. Voorzoever deze handelaars te vertrouwen zijn, is dit niet erg, doch het komt ook voor dat de zaken gedaan werden door filiaalhouders ten behoeve van grootere elders gevestigde zaken. Voor deze personen is er niet zoo veel aan gelegen of hun naam bij de bevolking een goede klank heeft. *hoofd der Chinezen.*

De boekhouding is dus geheel eenzijdig. Wie garandeert dat de tekohouder alle boekingen naar waarheid verricht, dat hij geen leveringen vergeet te boeken, dat hij de prijzen juist noteert, en niet verlaagt in zijn boeken. En wie garandeert dit van den filiaalhouder; is het niet gemakkelijker leveringen niet in te boeken?

En dan de accepten. Vele accepten zag ik uit de jaren 1929 - 1932 en later. Vele waren door een duimtepaafdruk geteekend; de onderteekenaar kon dus lezen noch schrijven. Dikwijls zijn de accepten door één of twee getuigen ondertekend, doch dikwijls waren dit personen, die wel den Chinees maar minder den debiteur bekend waren. Ook zag ik weder dezelfde getuigen als mede-onderteekenaars optreden, zoodat de indruk gewekt werd, dat de tekohouder een paar vaste getuigen had. Zijn deze accepten juist volgens de boeken? Zijn zij den acceptant voorgehouden? Dikwijls werden acceptaties geteekend op denzelfden dag, dat leveringen plaats vonden. Zijn deze leveringen vóór of na de opmaking der acceptatie geboekt? Zijn zij dus reeds in rekening gebracht, of nog niet bij bepaling van het bedrag der acceptatie? Vele mogelijkheden tot knoeierij staan hier open.

En nu de perikara's. Bij herhaling zag ik dat zaken aanhangig werden gemaakt tegen boedels. De schuldenaar is dus dood. De tekohouder beweert dan het bestaan der schuld uit zijn boeken. Grondslag vormde meestal een acceptatie van jaren her en hiervan uitgaande werd dan een rekening-courant opgemaakt en overgelegd die tenslotte een gevorderd eindbedrag toonde. De nu bestaanden als gedyngden opgeroepen verklaarden dan, dat de overledene

overledene nog schuld had, maar hoeveel was als regel onbekend.

Wat moet nu de rechtbank doen. Formeel gesproken den eischer toewijzen. Rechter kan de rechtbank de boeken van den eischer niet lezen. Hoogstens kan hij de rekening-courant laten verifiëren door een hoofd der Chineezzen.

Bestaan er echter nog geen afbetalingen en verrekeningen over latere jaren, die het schuldbedrag hebben verkleind? Dikwijls ook zag ik 2 of drie oude acceptaties overgelegd, waarvan er reeds 1 of 2 vervallen waren.

Deze waren dus nog bij den schuldeischer en niet teruggegeven, noch van een aantekening over het vervallen zijn voorzien. Zijn er geen latere, lagere acceptaties geweest? Al deze vragen rijzen en moeten de rechtbank en den revisierechter huiverig maken om recht te spreken, en terzake te adviseeren. (Ik verwijs mijn opvolger naar den bundel adviezen in het archief aanwezig).

Al deze moeilijkheden zijn uitvloeisel van het feit, dat de tokohouder en de Inlander dezer streken, niet van gelijke economische patuur zijn. De onontwikkelde gemakzuchtige inlander, laat alle administratie liefst maar aan den Chinees over, die hem de noodige goederen levert - soms met mondjesmaat soms in ruime mate zoo de debiteur een groot bezit heeft - die zijn belastingen betaalt, die de plukleonen enz. van zijn klappertuinen voldeet, kortom die dikwijls als rentmeester optreedt.

Civiele rechtszekerheid kan naar het mij voorkomt slechts worden verkregen, althans aanzienlijk verhoogd, door de volgende maatregelen:

1. Regelmatige vernieuwing der acceptaties onmiddellijk na de levering van opdra, die als regel eens per 3 $\frac{1}{2}$ maand geschiedt.
2. Gelijkzijdige afgifte aan den schuldenaar, van een door den tokohouder onderteekende nota rekening-courant, wier eindbedrag moet overeenstemmen met het bedrag van de acceptatie.

3. Teekening der acceptatie door een tweetal meer officieele getuigen, zooals een kampenhoofd en een schrijver.

Het is onmogelijk voor het Zelfbestuur deze handelingen voor te schrijven aan den toekouder, niet -Zelfbestuursonderhoorige-. Indien van hoogerhand echter goedkeuring gehecht kon worden aan toepassing van de gereleveerde maatregelen, zouden de Zelfbesturen aan bevolking en handelaren kunnen mededeelen, dat in het belang van de rechtspraak toepassing ervan noodzakelijk wordt geacht, en de Inheemsche Rechtbanken indien deze regelen niet werden gevolgd, eische, gestaanfd door het tot nog toe gebruikelijke maar onbevredigende bewijs, zouden afwijzen. Uiteraard zou een tijdperk van een kwartaal of half jaar gegeven moeten worden om deze zaken in orde te maken.

Naast de officieele rechtspraak bestaat ook de minnelijke schikking. Deze wijze van rechtspraak vindt toepassing o.a. door de onwettige occupatiecommissie in Parigi, die in dergelijke zaken de voorbereidende werkzaamheden verricht. Als regel gaan deze minnelijke schikkingen gepaard met schuldverlaging en het aangaan eener schulddelgngsovereenkomst, waarbij de schuldenaar een aantal klapperboomen gedurende ten hoogste 10 jaar in exploitatie geeft aan den schuldeischer. Deze overeenkomsten behoeven goedkeuring van het Hoofd van Plaatselijk Bestuur en de schuldeischer is gehouden jaarlijks een afrekening over te leggen. De schuldverlagingen ^{varies} ~~van eenen~~ van 10 - 40%. Na de oppositie van bevolking ^{zij} tegen de schuldenlast waarender zij gebukt gaat, zijn ook hier de handelaren tot herziening der schulden middels minnelijke schikking geneigd. Echter wilde men hierbij het principe zien toegepast, dat de grootte der vermindering verband zoude houden met den afbetalingstermijn. Is deze termijn geringer, dus bijvoorbeeld 3 maanden, zoo wilde men verminderingen zelfs tot 40% toepassen. Bij een lange afbetalingstermijn had men echter bezwa tegen

tegen vermindering van eenig belang. Uiteraard gelden deze schuldverminderingen van oude schulden.

Kolonisatie:

De oudste kolonisatiepoging in deze afdeeling, is die der witte kruiskolonie (Kalawaran poethi) van den heer van Emmerik. Deze arriveerde 28 Januari 1907 met een 26tal Javanen te Paloe. Hem werd een stuk grond in bruikleen afgestaan gelegen bij het tegenwoordige Kalawara. De betreffende door Madika Biroemaroo onderteekende verklaring van gebruikgeving dateert van 27 December 1908.

Doel der kolonie was "dat de Inlanders (Javanen) die binnen het gebied der Wittekruiskolonie gevestigd zijn, op den duur zullen komen in "denzelfden rechtstoestand als de Inheemsche bevolking, welke in het landschap Sigi gevestigd is, zonder dat het Zelfbestuur enige storing wenscht te brengen of gebracht te zien, in de patriaschale verhouding tusschen de leider der Wittekruiskolonie en de leden."

Deze verklaring blijkt niet door den Resident te zijn goedgekeurd.

Nadat het Gouvernement duizenden guldens als subsidie heeft verleend gaan bij notariële acte van overdracht van 13 April 1915 alle goederen, rechten en belangen - de persoonlijke eigendommen van de kolonisten niet inbegrepen - over aan het Leger des Heils.

Al dadelijk blijkt, dat het Leger des Heils een anderen titel op de gronden wenscht en het vraagt in een brief van 14 November 1917 aan den Assistent-Resident van Deggala om nieuwe eigendoms-papieren opgemaakt volgens "de algemeene geldende bepalingen." De kolonisatiegedachte wordt hier dus omgezet in de ondernemingsidee.

Ondertusschen is aan de kolonie van het Leger des Heils ook de zorg voor Regeeringspupillen opgedragen en verstrekt de Regeering voorts een subsidie voor de kolonisatiedoelinden. Blijkens G.B. dd.28 Januari 1919 No.41 is deze f. 12000.- groot.-

Dan volgt het rapport van den Kolonisatieambtenaar Schalkwijk in 1917, die de kolonie bezocht. De resultaten zijn niet mooi. Blijkens den brief van den Directeur B.B. van 31 October 1917 No. 11193/Btb waarbij het rapport den Gouverneur-Generaal wordt aangeboden hinkt het Leger des Heils op 2 of 3 gedachten:

1. bevorderen van het Zendingswerk.
2. drijven van een eigen onderneming.
3. openen van een bestaan voor armlastigen.

De ondernemingsgedachte blijkt uit de mededeelingen in het rapport "de Kolonist stelt zich voor zoo te kunnen bereiken, dat de kolonie ~~winsten~~ uit haar winsten het geheele werk van het Leger des Heils op Celebes dekt."

Dat het bezit der Kolonisten niet groot is kan bij de ondernemingsgedachte niet anders verwacht worden. Van de 635 klapperboomen op de Kolonie voorkomende behoort er in 1917 geen enkele aan de kolonisten.

De bezwaren in het rapport Schalkwijk betreffende verder de leiding van de kolonie en het veel laten werken der kolonisten - gedeeltelijk tegen betaling - ten behoeve der kolonie. "In dit te veel voor de kolonie laten werken, ligt m.i. een der voornaamste oorzaken van haar mislukking", beschrijft hij en verder heeft hij bezwaar dat de Regeeringssubsidie niet ten bate van de kolonie wordt aangewend, doch daaruit ook uitgaven voor Officieren en personeel van het Leger des Heils worden betaald.

De Directeur B.B. stelt in hooger aangehouden brief dan ook voor dat de Regeeringsbijdrage van f.12000.- wordt gebonden aan bepaalde voorwaarden; e.e.a. wordt nader vastgelegd in G.B. dd. 28 Januari 1919 No.41.-

Ook mag niet gedoogd dat kolonisten verplicht worden tot arbeid ten bate van het Leger des Heils, want dan zullen zij zich als halve hoorigen van het Leger des Heils beschouwen en de prikkel tot ontplooiing van hun krachten missen. Slechts 1

dag

dag per week zullen zij moeten werken aan de Openbare werken in de kolonie, doch niet tot stijving van de kas van het Leger des Heils.

Van den Resident antwoordt, dat de kolonie te blijven voortbestaan, dat de kolonist Houdt de Regeering vast aan de Kolonisatiegedachte niet alsoe het Leger des Heils. Blijkbaar komt de laatste in een request van 24 Augustus 1918 (niet in het archief aanwezig) weer op de ondernemingsgedachte terug, want de Directeur B.B. schrijft op 3 September 1918 No. 27943² aan den Gouverneur-Generaal dat het Leger des Heils de verplichting op zich nam, maatregelen te nemen "dat alle kolonisten zoo spoedig mogelijk uit eigen be-
drijf een bestaan kunnen vinden, waartoe noodig is, "dat zij de beschikking erlangen over minstens een halve bouw sawah, een kwart bouw droog terrein de "voor erfbeplanting en een stuk vee" en dat derhalve verleenig van erfpachtsrechten aan het Leger des Heils met deze doelstelling strijdig zou zijn. Immers de kolonisten moeten de beschikking krijgen over den grond "met het ter plaatse gebruikelijke bezitsrecht". Het Leger des Heils moet als bemiddelaar optreden tusschen kolonist en Zelfbestuur.

De toestand verandert echter niet, en de verzorging der Regeeringspupillen laat zooveel te wenschen over dat de Gouverneur-Generaal bij omslagvel van 13 October 1921 No. 40319/21 instemt met de adviezen van Directeur B.B. en Directeur Justitie, dat de kolonie niet langer aan het Leger des Heils kan worden toevertrouwd.

De kolonisten der kolonie moeten in De Regeeringspupillen zullen naar elders worden overgebracht, de door het Leger des Heils ontgonnen gronden kunnen aan het Leger des Heils in erfpacht worden gegeven of aan Inlanders verkocht, de Inlandsche kolonisten zullen Inlandsch bezitsrecht verkrijgen en de woeste gronden zullen aan het Zelfbestuur worden teruggegeven.

De kolonie gaat echter geenszins ter ziele, want in 1928 blijkt nog steeds 1042 H.A. door haar in gebruiksrecht te worden bezeten. De Directeur B.B. vraagt inlichtingen (brief dd. 4 September

1928 No. AI 25/3/23) hoe de zaken zijn afgewikkeld, waarop Assistent-Resident Donggala bij brief van 12 Februari 1929 No. 567/11 gericht aan den Resident antwoordt, dat de kolonie is blijven voortbestaan, dat de kolonisten grondrechten hebben gekregen, en dat de toestand goed is,

Voorgesteld wordt dan ^{aan} dat het Leger des Heils zelf ± 375 à 400 H.A. in gebruik te geven en op het overige terrein de kolonisten grond in erfelijk individueel bezit te verleenen. Geen vrijheid kan gevonden worden om wederom voor te stellen, de kolonie op te heffen.

De Directeur B.B. bericht o.e.g. bij brief van 26 Maart 1929 No. AI 25/1/20 aan den Gouverneur-Generaal en stelt voor, de kolonie te laten voortbestaan, en stelt verder voor dat het Zelfbestuur, het verkleinde terrein aan het Leger des Heils tot wederopzeggens toe in bruikleen zal afstaan. Verslechterende toestanden dan kan de grond worden teruggenomen en kan het Zelfbestuur tot kosteloozen afstand overgaan de ontgenen gronden aan de kolonisten die "evenals de andere Zelfbestuursonderhoogen belasting betalen en heeren dienst ver-richten." Nogmaals moet gestreefd worden naar Zelfstandigmaking der kolonisten. De baten der kolonie moeten in de eerste plaats besteed worden voor de kolonie zelf; bijdragen voor het verlofsfonds zijn niet in het belang der kolonie. (wederom gaat dit in tegen de nog altijd levende ondernemingsgedachte).

De Gouverneur-Generaal stemt met dit advies in bij omslagvel van 29 Mei 1929 No. 15373.

De verklaring van afstand in bruikleen door den Zelfbestuurder van Sigi-Dolo van 10 Juni 1930 No. 24 komt daarop tot stand. De afgestanke grond omvat 2 perceelen, respectievelijk 196 H.A. en 198.51 H.A. groot, zooals in een schetskaart, bij de verklaring gevoegd, is aangegeven.

Het Leger des Heils bleef onder al deze ervaringen zich zelf. In een brief van Commandant de Groot van 24 Februari 1933 aan den Resident van Manado wordt gevraagd de kolonisten vrij te stellen van heerendiensten en de "ondernemingsregeling" op hen toe te passen.

Het Plaatselijk Bestuur ^{verzet} vergt zich op grond van het wezen der kolonie, zooals deze in verschillende brieven van den Directeur B.B. is uiteengezet. Het einde is, dat de Resident besluit dat de reeds zelfstandig geworden kolonisten in denzelfden toestand zullen komen te verkeeren, als de Zelfbestuursonderhoorigen, doch voorschijns de oude regeling gehandhaafd blijft, d.w.z. dat de kolonisten alleen den weg door de kolonie loopende in heerendienst onderhouden.

Tot slot een klein overzicht van de aanwezige koloniebevolking:

1 Jan. 1915	60 mannen	36 vr.	373	19 m.	totaal 152	debr
1 Jan. 1916	70 mannen	40 vr.	413	31 m.	"	182 "
1 Jan. 1917	69 mannen	39 vr.	483	31 m.	"	190 "
1 Jan. <u>1939.</u>	79 mannen	58 vr.	843	93 m.	"	314 "

Aan kolonisatiepogingen ten behoeve der overtollige Sangirbevolking heeft het in mijn bestuursperiode niet ontbreken.

De in de onderafdeeling Donggala aangewezen terreinen Kaliboeroe, Potomoea en Malei werden onderzocht en alle ongeschikt bevonden.

In de onderafdeeling Parigi werden onderzocht de terreinen bij Ongka, Sidean en Toriboelee en eveneens ongeschikt bevonden. Een terrein tusschen Tomeli en Ampibabe is nog in onderzoek, doch biedt geen greepe vooruitsichten.

In de onderafdeeling Toli-Toli werden onderzocht de terreinen bij Santigi en Malala; ze werden afgekeurd. Het terrein Kalangzangan is nog in

behandeling

behandeling en biedt betere perspectieven. Hier is ruimte in overvloed. De vlakte is echter voor een groot deel -zoo niet bijna geheel- geschikt voor sawahbouw. Immigratie in deze vlakte kan zeer tot de welvaart van Toli-Toli bijdragen mits men zich niet overgeeft aan den zucht om klapperboomen te planten. Waarvan de ladangbouwende primitieve bergbewoners in Toli-Toli en ook eenige daar wonende Sangireezen de sawahbouw met succes wordt bijgebracht, zullen ook eventuele Sangireesche kolonisten deze cultuur kunnen leeren - mits dit slechts tot een der deelstellingen van de kolonisatie worde verklaard.

Madoereezen- kolonisatieonderzoek werd ver- richt in de Paleevlakte, zoo mogelijk te combineeren met nederzettingen in de Palelevlakte. De vooruit- zichten voor kolonisatie in de Paleevlakte zijn niet mooi. (men zie mijn aanbiedingschrijven van de be- trekkelijke rapporten van 27... Januari 1939 No²⁷ 2/2/48)

Verdere groote voor sawahbouw geschikte vlakten zijn die van Kalangkangan -hiervoor gemeen- den van Lamboengoe aan de Tominihoekt.

In de Kalakanganvlakte ontwikkelt zich och- ter reeds sawahbouw tijdens de aanwezige bevolking. Wel kunnen deze, 5000 bouw, niet in enkele jaren ver- werken, doch indien de Boegineesche immigratie zich in gunstigen zin blijft ontwikkelen e.g. gesteund door emigratie uit Sangir, bestaat er gegronde re- den om aan te nemen, dat dit terrein over eenige ja- ren voor Javanenkolonisatie te klein wordt.

De groote Lamboeneevlakte is voor Javanen- kolonisatie t.o.v. Java niet gunstig gelegen. Voor- alsnog is er van plaatselijk inheemsche zijde geen voldoende cultiveerden dezer vlakte te verwachten. Een onderzoek naar de grondkwaliteiten enz. heeft hier nog niet plaats gehad.

LANDBOUW :

Onder de landbouw dient ^{ook} de klapperbul- tuur te vermelden. Zij is in de afdeeling steeds hoofdzak geweest, en zoelang de prijzen goed waren, was en bleef zij een prachtbou van inkomsten. De crisis heeft echter veel verandering gebracht en daarmede

daarmede gelukkig het inzicht dat de klapper-
cultuur een wankelende basis voor de volkswel-
vaart daar zy geheel onderhevig is aan de
wereldconjunctuur. Nog komt hierby dat de be-
volking, die zich uitsluitend op de klapper-
cultuur toelegde en alleen ladangs aanlegde om
er later klappers op te planten, voor haar
voedselvoorziening voor een groot deel af-
hankelijk was van de toko's en indirect van de
coprapryzen. De crisis heeft dan ook de groote
stimulans gegeven tot den aanleg van sawahs.

Het aantal klapperboomen bedraagt land-
schapsgewyze:

Banawa	162337	1e.kl.	144363	2e.kl.	112136	3e.kl.
TawaEli	88252	1e.kl.	77896	2e.kl.	76125	3e.kl.
Paloe	16733	1e.kl.	39977	2e.kl.	67326	3e.kl.
Sigi Dolo	27057	1e. kl.	40131	2e.kl.	63226	3e.kl.
Parigi	88400	1e.kl.	55088	2e.kl.	38801	3e.kl.
Moetong	90938	1e.kl.	74815	2e.kl.	68974	3e.kl.
Toli2	401659	1e.kl.	73748	2e.kl.	9407	3e.kl.

Totaal 875376 1e.kl. 506018 2e.kl. 435995 3e.kl.

Totaal generaal 1817389.- boomen.

De aanplant van klappers gaat nog steeds
door.

In sommige streken als Paloe, TawaEli en
Zuid-Banawa zyn de meest geschikte streken
echter reeds in beslag genomen en moet men zich
met mindere kwaliteit-gronden tevreden stellen.
Ook in Toli-Toli is dit zoo doch de uitbreidi-
ngen zyn daar nog zeer groot. Het aantal klap-
perboomen van 2 jaar oud en jonger zou daar
+250.000 bedragen.

Ook in Noord-Banawa zyn nog ruim voldoende
de gronden en de cultuur neemt er nog toe.

In Paloe wordt de klappercultuur in ernsti-
ge mate gehandicapt door de slakrupsenplaag. Dit
dier (orthocraspeda) vreet de bladeren totaal
maal waardoor de boom gedurende eenige jaren
buiten productie geraakt. Bestryding is beproefd
met dezrispoeder bespuitingen en met sluipwapen,
doch de resultaten bleven geheel beneden ver-
wachting. Sinds begin 1938 is begonnen met het
bekappen der aangetaste boomen, wanneer de
slakrups in het

coconstadium verkort. De afgeknapte takken worden verbrand. De resultaten van deze bestrijding lijken gunstig tot nog toe. De aantastingen beperken zich thans in hoofdzaak tot Bireemaroo en de omgeving van Toelo (Sigi). Alleen de jongste bladeren van de boom blijven staan, zoodat zij een bezemachtig aanzicht krijgen.

Door deze bekapping wordt de boom eenige jaren in productie achteruitgezet, doch verspreiding van de plaag wordt er door voorkomen. De aantasting beperkt zich zooals hiervoor gezegd vooral tot de Oost-Paloevlakte. West-Paloe is nog vrijgebleven.

Vermeldenswaard, mede om haar economische uitvloeisels is de Ombe-adat. Deze adat beoogt de pluk van klappers gedurende een bepaalden tijd te verbieden, en had haar gelding kampongsgewijs. Bij het ingaan van den pluk-verbodstijd wordt een klein slamtan gehouden; men slaacht een geit of eenige kippen en aan de grenzen van het klappergebied worden dan ten teeken dat de plukverbodstijd is ingegaan aan eenige boomen teekens gehangen-, meestal bestaande uit een gevlochten mandje, waarin eenige ingredienten van de slamtan zijn verborgen. Wie tijdens de "Ombe" plukt is strafbaar; hij dient de kosten van de slamtan te vergoeden.

Vooral in vroeger tijd werd aan deze adat streng de hand gehouden, waarschijnlijk uit animistische overwegingen, maar vooral ook daar het bijvoorbeeld in Tawaiki de gewoonte was, dat 1 vrucht per boom aan den vorst moest worden afgestaan. Bij toepassing der Ombe-adat kon op deze inning goed het oog gehouden worden.

Ook in Paloe was deze adat bekend, doch in onbruik geraakt. Evenzoo wordt zij nog wel toegepast in Banawa. In Teli-Teli wordt zij wel gevonden, toegepast op andere boomen en dan niet kampongsgewijs, maar per boom. Het Ombe-teeken aan den boom wilde daar zooveel zeggen als "verboden hiervan te plukken".

In vele streken is echter de Ombe-adat van Bestuurszijde tegengegaan in de jaren na 1905 uit hoofde van de Onwettige heffingen, die er het gevolg van waren. (1 vaak 2 vruchten per boom voor de vorst)

Voor den tegenwoordigen tijd zijn echter die bezwaren vervallen en de voordeelen van de Ombe-adat worden vele geacht, te weten:

- 1e. een goed rijp product wordt geoogst, daar de verbodstijd hierop berekend is. Met individueel geldgebrek van klapperbezitters wordt geen rekening gehouden.
- 2e. klapperdiefstallen werden erdoor tegengegaan. Ieder weet of voor een kampong de Ombe-tijd in werking is getreden en ziet men ~~er~~ klapper^s ~~zittex~~ plukker^w of van daar vervoeren, zoo zijn deze zeer waarschijnlijk van diefstal herkomstig.
- 3e. een groote tijdsbesparing wordt verkregen! Dit laatste voordeel is eminent. Volgt men de adat niet, zoo wordt nu eens hier geplukt in de kampong, dan weer daar.

Een eigenaar van meerdere partijen klapperboomen is zoodoende een groot deel van zijn tijd bezig om, heel op z'n gemak, copra te maken of te laten maken, zoodat er voor andere werkzaamheden, zooals sawah- of ladangbouw, onvoldoende tijd overblijft. Bovendien wordt de opbrengst in kleine hoeveelheden verkocht en wordt op dezelfde wijze het geld evenzoo in kleine hoeveelheden uitgegeven. Sparen leert men er zeker niet door, ^{noch} waken voor de toekomst.

Wordt de Ombe-adat echter volledig toegepast, zoo plukt de heele kampong gelijktijdig; de pluk krijgt dan iets van een oogstfeest.

De klappers voorsoever niet als noot geleverd, worden tot copra verwerkt en na, zegge 14 dagen, is men klaar. Gedurende 3 maanden mag men zich dan niet meer met de klapperboomen bemoeien. Deze tijd leent zich dan uitstekend om andere bezigheden te verrichten als het aanleggen van ladangs en sawahs en vooral, daar de geheele kampong in dezelfde omstandigheden verkeert, werkt zulks stimulerend.

Gezien deze voordeelen werd door mij aangedrongen op strenge toepassing van deze adat. In Palee is tot haar wederinvoering overgegaan; evenzoo worden

worden in Teli-Teli pogingen in die richting gedaan, terwijl de Radja van Moëbetong verklaarde, dat ook in zijn gebied deze adat was ingevoerd, dan wel hersteld. ~~Maar~~ ^{Maakt} het van groot belang maar ook verder te doen propageeren. Er zijn uiteraard moeilijkheden aan verbonden, doch deze weet de bevolking zelf steeds het beste op te lossen.

Vooral de tijdsbesparing en de regelmaat die er uit voortvloeien zijn van groot economisch belang.

Gelijk gezegd heeft de crisis de sawahcultuur bevorderd. Vooral in Teli-Teli waar de Wd. Radja deze cultuur sterkt propageert en ook de plaatselijke bestuursambtenaren haar krachtig bevorderen, is een prachtig resultaat te zien.

Volgens opgave van ter plaatse bescheiden mandoers - zij werden in 1936 en 1937 te Paloe opgeleid bij de Adjunct-landbouweconsulent aldaar - belooft de geconstateerde vooruitgang in Teli-Teli:

	1937	1938
Noord-Teli2	670 bouw	1260 bouw
Zuid-Teli2	3245 "	4090 "
	-----	-----
	3915 bouw	5350 bouw.

Hierbij moet echter in aanmerking genomen worden, dat het voor Zuid-Teli2 opgegeven aantal over 1937 niet geheel beplant werd daar een groot gedeelte, dat pas werd ontginnen, nog niet kon worden beplant. De toestand is er echter zoodanig, dat verwacht mag worden, dat Teli2 in stede van invoer van rijst, zocals tot nog toe gebruikelijk zoo het geen uitvoeroverschot heeft, dan toch selfsupperring zal zijn in 1939.

Ook in Noord-Banawa staat men op het punt om aanzienlijke uitbreidingen in 1939 tot stand te brengen. (mijn opvolger zie het reisverslag over December 1938/Januari 1939).

In Tawaëli bestaan van ouds reeds sawahs, doch watergebrek is hier een der oorzaken, die de uitbreiding belemmeren.

Uitbreidingen zijn mogelijk en vinden ook plaats

plaats in Sirendja tot Tawaëli behorende o.a. in Lenden en in de vlakte van DjonoOge. Laatstgenoemde vlakte wordt technisch bevoeid. De uitbreiding is hier de laatste jaren vrij gering; de oorzaak hiervan wordt onderzocht.

Zuid-Banawa begon in 1938 oude sawahs bij Folege weder in gebruik te nemen en met groot succes, zoodat in dat jaar de bouw van een stuwdammetje werd geëntameerd, die verdere uitbreiding mogelijk maakt. In dit gebied rest nog de vlakte van Watatoo - Soeroemama, die voor sawahbouw geschikt wordt geacht, en waar ook in 1939 een aanvang met ontginning zal worden gemaakt.

In de Paloevlakte is de sawahbouw reeds van ouderen datum. De Westzijde der vlakte is vruchtbaarder dan de Oostzijde. De Westzijde is dan ook vrij goed gecultiveerd, doch de bevoeiing wordt in hoofdzaak geregeld door kleine bevolkingswerkjes, welke redelijk voldeed, doch veel onderhoud noodig hebben.

De Oostzijde der vlakte bestaat voor een groot deel uit zandigen grond met veel grindbanken, welke verklaren hoe de groote zijrivieren van de Paloe rivier deze vlakte hebben opgebouwd. Bij bevoeiing moet eerst de grond voldoende dichtsliben om behoorlijk waterhoudend te worden.

In verband met de daar aangevangen technische bevoeiing zijn metingen van het waterverbruik op pas ontgonnen gronden noodig. Eynsee dient nagegaan hoe de reactie van regelmatige bebouwing, op het waterverbruik is. Alleen wanneer betrouwbare cijfers hieromtrent beschikbaar zijn, kan berekend worden, hoeveel de bevoeiingscapaciteit der rivieren bedraagt en met welke snelheid het ontginnen van nieuwe terreinen mogelijk is. Het zou nog wel kunnen blijken, dat de door Hirschmann veel te groot opgezette Soembasa-inlaat - wat zij momenteel inderdaad is - nog eens goed te pas zou kunnen komen als aanvulling van de Woenoestuw. Trouwens in de kolonisatieprojecten voor de Paloevlakte werd voor bevoeiing van het eventueele kolonisatieterrein ter grootte van +2800 bouw geheel

geheel gerekend op bevoeiing door de Goembasa-leiding.

Thans is van de Paloebevoeiing behalve de Goembasa-, Weence en Kawatoenastuw, het technisch aan te leggen leidingstelsel met verdeelwerken en woelbakken van het Weence Noord-terrein geheel gereed. Omstreeks 3300 bouw kan hierdoor bevoeid worden.

Voor 1939 staan op het programma, de aanleg van het Kawatoena-Zuid leidingstelsel waarvoor + 1000 bouw kan worden bevoeid, de Panekistuw, waarbij op bevoeiing van 1200 bouw wordt gerekend en het leidingstelsel van Weence-Zuid, dat 1000 bouw bevoeit.

Door deze werken kunnen in de Oost-Paloevlakte 6500 bouw voor sawahcultuur aangewend worden.

Practisch wordt en kan dit geheele gebied niet in cultuur genomen worden, wegens gebrek aan bevolking. Er zou echter veel meer grond bewerkt kunnen worden, indien de bevolking het paroeodja-systeem vaarwel zeide en algemeen overging tot het gebruik van ploegen.

Bij het thans gevolgde paroeodja-systeem zet men de sawahs diep onder water en jaagt er dan een kudde karbouwen in rond tot de grond geheel tot een modderig mengsel is geworden.

Voor deze bewerkingswijze heeft men veel karbouwen en veel menschen noodig, terwijl zij voorts veel tijd in beslag neemt. De niet veebezitters moeten eerst meehelpen om de sawahs van de veebezitters te bewerken en eerst daarna komen zij zelf aan de beurt. De bewerkingsduur is door dit systeem onmatig lang en het gevolg is, dat men in de Paloevlakte dikwijls padi in allerlei groeistadien ^{van} opmerken. Oegstrijpe padi en pas uitgeplante bibit heb ik naast elkaar zien staan. Dit brengt uiteraard insecten gevaren met zich mede voor het te volde staande gewas.

Voor het gebruik van ploegen wordt steeds propaganda gemaakt. Uit het irrigatiefonds werden

f.1000.- beschikbaar gesteld voor aankoop van ploegen, die voor verlangden prijs aan de bevolking worden gelovend. In hoeverre deze methode effect sorteert zal de toekomst moeten leeren. ^{1959 is het} ~~seconde~~ Ron ander gevolg van het paroedja-systeem is, dat de sawahs niet alle worden bewerkt. Men komt tijd te kort en neemt dit jaar het eene stuk en volgend jaar een ander stuk. Steeds liggen er dus sawahs braak, wat voor het omliggende gebied ook minder gewenscht geacht moet worden.

Intensief toezicht en dwang om zoo snel mogelijk en zoo veel mogelijk te bewerken zijn noodig om in de Paloevlakte het paroedja-systeem door ploegen te vervangen.

In andere sawahgebieden in deze afdeeling is het reeds de gewoonte, dat de sawahbezitters tijdig worden verzameld, waarop men gezamenlijk de aanvang van de bewerking vaststelt. Is men in dezen tot een accoord gekomen, zoo is ieder gehouden zijn sawahs aanvangende op den vastgestelden datum te bewerken, alsook om te zorgen, dat alle sawahs bewerkt worden hetzij door hemzelf, hetzij door anderen in deelbouw. Niet nakoming van deze onderling gesloten overeenkomst stelt de nalatigen bloot aan bestraffing wegens adatovertreding. De ^{bewerking der} ~~benodigde~~ sawahbouw is in deze streken van zoodanig belang voor de Volkswaart, dat aan deze adat streng de hand gehouden dient te worden.

Geleidelijke toepassing er van in de Paloevlakte zal de bevolking dwingen de sawahbewerking in sneller tempo te doen geschieden, wat impliceert, dat men het in alle opzichten meedelig en langdurige paroedja-systeem waarwel moet zeggen, om de bewerking sneller te doen geschieden. En dit is alleen mogelijk door het gebruik van ploegen.

Wil de Paloebevlouing werkelijk de bevolking ten goede komen en een behoorlijk rendement leveren, zoo dient met het paroedja-systeem gebroken te worden.

De kosten der Paloebevlouing worden bestreden

VERKEER

bestreden uit de 10xf.20.000. gulden, die door het Gouvernement, als deel der compensatie die zij verleende aan de Paloeckas wegens overname van het zoutmonopolie, wordt uitgekeerd. Het jaar 1939 is het zevende jaar waarin dit bedrag wordt uitgekeerd.

1937
1938
In Parigi wordt sawahbouw vooral in de omstreken der hoofdplaats aangetroffen. De Balische bannelingen, die hier in het begin dezer eeuw een woonplaats kregen, alsook de Minahassische nederzetting en de Boegineesche immigranten hebben tot verbetering en uitbreiding sterk bijgedragen.

Ook in Teriboeles en in het landschap Meoëtong wordt de sawahbouw beoefend o.a. te Sidoan, Sigenti, Tomini, Ongka en Meoëtong.

In Ampibabe wordt dit jaar een aanvang gemaakt met sawahaanleg.

De Onderafdeeling Parigi leent zich, door de er voorkomende groote vlakten, uitstekend voor sawahbouw. Eeverdoring ervan moet een der voornaamste werkzaamheden van het Bestuur zijn.

Dit geldt tenslotte voor de geheele afdeeling. Jaren en jaren heeft men alles op de klappercultuur gezet; de crisis heeft hier een wending gebracht en aangetoond, dat klappercultuur alleen ongezond is. Deze door de omstandigheden blootgelegde lacune in de Volkswelvaart, dient thans spoedig te worden opgeruimd. Niets is voor deze afdeeling van meer belang dan het verkrijgen van een goede verhouding tusschen sawahcultuur en klappercultuur.

Dit streven vormt het crede van elken bestuursambtenaar. Dit wordt hierdoor een betoer van het land.

Naast rijstbouw is de teelt van mais van belang in de Paloevlakte. Ook katjang komt langzaam in trek. In Tinombe is van belang de cultuur van tabak en sien. Uien verbouwt men ook in Tawaëli.

Meer als merkwaardigheids dan als zijnde van momenteel belang is het voorkomen van cacoe in Tomini en bij Maleo in Toli-Toli.

Veeteelt

VEETEELF :

Vide vorige memoeries.

De uitvoer van vee over de laatste jaren bedraagt:

	runde- ren	buf- fels	paar- den	schapen	geiten
1936	548	25	28	310	48
1937	323	6	24	299	97
1938	744	39	8	597	335

De uitvoer richt zich hoofdzakelijk naar de overwal van Borneo en naar het Noorden. De uitvoer van kippen is den laatsten tijd zeer belangrijk toegenomen. In 1938 beliep de uitvoer 11060 stuks.

GEZONDHEIDSTOESTAND :

1. Dienst van de Volksgezondheid.
2. Ziekenhuizen.
3. Leprozerie.

De leprozerie te Watoesampo wordt thans verplaatst naar een terrein bij Kawatoena. Met de overbrenging is een aanvang gemaakt. Op het nieuwe terrein zullen de leprozezie meer gelegenheid hebben tot tuinbouw. De watervoorziening wordt geregeld uit de Kawatoenaleiding.

De voedingskosten der verpleegden uit andere Onderafdeelingen werden in 1938 teruggebracht tot f.0.25 per hoofd per dag. De exploitatierekening wees uit dat zulks mogelijk was.

4. Assainering :

Vide vorige memoeries.

De aanleg van cementen goten ter hoofdplaats Donggala werd voortgezet. De kampong verkrijgt hierdoor een beter aanzien en wordt zindelijk.

5. Waterleidingen:

Vide memoerie Hirschman.

De watervoorziening op den heuvel in Donggala kan met moeite door de aanwezige pompinstallatie worden verzorgd. Een tweede pompmotor is aangekocht naar de vorige gebreken gaat vertoonen. De put waaruit het water wordt opgepompt heeft onvoldoende capaciteit vooral in den drogen tijd. Na een uur pompen moet men een uur wachten tot de wa-

terstandONDERWIJS :

1. Gouvernementsonderwijs:
2. Volksonderwijs:

waterstand weer hoog genoeg is om verder te pompen. Soms moet op deze wijze tot laat in den nacht gepompt worden.

De bevolking van de kotta ontvangt haar drinkwater uit een geapteerde bron vanwaar het water met buizen naar een reservoir in de kota wordt gevoerd. Vandaar wordt het in blikken vervoerd naar de huizen.

Het water kost per 2 blikken 5 cent.

Den laatsten tijd klaagt de bevolking over watergebrek. De oorzaak hiervan kan liggen in verkalking van het buizenstelsel. Dit wordt thans onderzocht. De mogelijkheid is echter niet uitgesloten, dat de capaciteit van de bron minder geworden is, bijvoorbeeld door de aardbeving van Mei 1938. In dat geval wordt de watervoorziening een urgente kwestie, die niet gemakkelijk zal zijn op te lossen en groote kosten met zich zal brengen. De putten in de kampong zijn meest brak en de rivier heeft in den droegen tijd zeer weinig water, terwijl dit voorts sterk verontreinigd is.

Met de drinkwatervoorziening hangt samen de watervoorziening bij brand. De brand van 31 Augustus 1937 heeft hier nog eens sterk de aandacht op gevestigd. De plannen zijn thans goedgekeurd en komen voor op begroeting 1939 om eenige waterreservoirs, die, als communicerende vaten met elkaar verbonden zijn middels buizen, aan te leggen in de kotta. De reservoirs zullen middels een aanwezige motorpomp uit ⁱⁿ de rivier aan te brengen bakken worden gevuld. Op de buizen komen brandkranen en een motorbrandspuit zal voor de rest zorgen.

Is dit werk gereed zoo zal aan een langgekoesterden wensch van de bevolking zijn voldaan.

wordt thans weder voortgezet door het afsnaken van wat destijds liggen bleef. (vide memoires Hirschmann).

achter werd te Donggala geplaatst

Het aantal Volksscholen nam in 1938 met 2 toe tot 79. n.l. te Babatona (Donggala) en Soni. (Toli-Toli).

Chineesch Onderwijs:

Ander Particulier
Onderwijs:

BOESCHWIKEN :

1. Reorganisatie en reservering.

ONDERWIJS :

1. Gouvernementsonderwijs:

Vide vorige memoires.

2. Volksonderwijs:

Hier en daar is nog vraag naar een nieuwe school o.a. te Ogoamas. Aan de aanvragen zal slechts zeer geleidelijk voldaan kunnen worden gezien den stand der schoolfondsen en het feit dat een flink aantal gebouwen vernieuwd moet worden en vrijwel alle scholen nog van cementen vloeren moeten worden voorzien.

In Paloe, waar de gesubsidieerde Leger des Heils scholen zijn, is het Schoolfonds reeds niet meer bij machte de kosten van het Volksonderwijs te dekken, en verleent de Landschapskas een subsidie.

Door invoering van een Schoolgeldtarief liepen vooral de leerlingcijfers van het Leger des Heils-scholen sterk achteruit.

Met het Leger des Heils is thans overeengekomen, dat in de subsidie aanvraag door haar als schoolgeldontvangsten een gemiddelde van 7 cent per leerling per maand zal worden opgebracht. Dit gemiddelde komt ongeveer overeen met het Onderafdeelingsgemiddelde. Hoe het Leger des Heils deze schoolgeldbijdrage int wordt aan haar overgelaten.

Door schoolwedstrijden in teekenen en tentoonstelling van werk der leerlingen op "Tammat beladjar" dag wordt het Volksonderwijs aangemoedigd. De resultaten hiervan waren merkbaar.

De opleidingscursus van Volksonderwijzers te Paloe zal dit jaar haar eerste abiturienten leveren.

Chineesch Onderwijs: Vide Memorie van den Berg.

Ander Particulier Onderwijs: Idem.

BOESCHWEZEN :

1. Reorganisatie en reservering.

De reservering in vroeger jaren aangevangen wordt thans weder voortgezet door het afnemen van wat destijds liggen bleef. (vide memorie Hirschmann).

Een beschopzichter werd te Donggala geplaatst Bescherming van wat nog over is vooral in de gebergten aan de Westzijde der Paloe-baai en aan de Oostzijde der vlakte is noodzakelijk vooral ook met het oog op

de

de ontsbare bandjirrivieren, die er hun oorsprong hebben. Naar verluidt neemt de begroeiing in de oudere reserves toe.

De enclave Rarangonayoe werd grotendeels door de bevolking verlaten, die zich te Enoe vestigde. Voor de verlaten enclave, die zeer steil gebergte omvat is dit een zegep.

In Teli2, dat nog zeer rijk is aan bosch zal langs de randen van de vlakten vooral van die waar de sawahcultuur opgang maakt een grenspad moeten worden aangelegd om te voorkomen, dat mettertijd bevoeiingsbezwaren optreden.

2. Boschexploitatie:

Bij de ebbenhoutexploitatie in de Onderafdeeling Donggala zit men nog steeds met de gevolgen van de "wilde" bevolkingskap.

Een hernieuwde algeheele opname van het in de bosschen aanwezige ebbenhout had plaats.

Er bleken aanwezig te zijn:

+ 7000 bevolkingsdolken. (meest door Chineezen gekocht).

+ 1300 clandestiene dolken.

Deze ruim 8000 dolken liggen zeer verspreid in het bosch. De bevolkingsdolken zijn vrijwel alle aan Chineesche handelaren verkocht. In 1958 werden hiervoor diverse uitsleepvergunningen afgegeven, doch de praktische uitsleep is gering geweest.

Een der oorzaken van de geringe lust tot koopen moet worden gezocht in de verminderde afname van Japan - een gevolg van den oorlogstoestand. Japan neemt thans slechts zooveel af als het ook weder kan exporteeren. Het binnenlandsch gebruik van Japan is vrijwel geheel weggevallen.

Vroeger importeerde dit land 5000 à 6000 ton per jaar, nu is dit teruggebracht tot hoogstens 600 ton per kwartaal.

Ook de afname van Europa is terugge-
loopen. Een ^{andere} ~~enige~~ factor is dat de Japansche inkoop vrijwel geheel in handen is van den Japanner Itonaga, die voor verschillende firma's in dat land optreedt. Concurrentie is er dus zeer weinig.

Een laatste factor die genoemd mag worden, is dat de K.P.M. liever ebbenhout laadt aan de rustige Tominibocht dan aan de Westkust. Bij herhaling bleven te verschepen partijen liggen en moesten zij op een volgende scheepsgelegenheid wachten. Daar de Tominibocht voldoende hout kan leveren koopt Itonaga het daar op.

Zoolang Donggala nog met een dergelijke voorraad hout zit, moet de uitgifte van kapvergunningen gesloten blijven.

De eenige radicale oplossing ^{om} van Donggala van dezen voorraad af te helpen zou zijn om de uitvoer van Parigi en Poso tijdelijk te stoppen, doch ~~van~~ de handelaren aldaar zou dit een zware slag beteekenen.

In Parigi is de exploitatie van ebben-
hout

ebbenhout beter geregeld dan in Donggala. Parigi kent kapgebieden waar bepaalde personen van jaar tot jaar kappen. Aan elk der kapgebied houders wordt een jaarlijks quantum hout vergund te kappen. Het kaprecht werd voor 1938 verhoogd van f.1.50 tot f.2.50.

In Donggala werd door den Opnemer Tangkilisan een onderzoek ingesteld naar de aanwezige voorraden ~~afge~~kappt ebbenhout. Dit onderzoek nam reeds een groot deel van 1938 in beslag, maar een rapport is terzake nog niet verschenen. De algemeene indruk schijnt echter te zijn, dat de aanwezige voorraden een doelmatig opgezette exploitatie met aanleg van relbanen e.d. niet toelaten. Te veel reeds is weggekapt en wat er overbleef staat te veel verspreid.

Ook in Parigi werden reeds aanwijzingen verkregen, dat het met den houtstand verre van florissant is gesteld (memorie van den Berg).

Met de mogelijkheid van opraken van kapbare boomen dient rekening gehouden te worden.

Voor de modellen van kapvergunningen moge verwezen worden naar de in Parigi gebruikelijke die tevens de voorwaarden behelzen, die voor de kap gesteld worden. Een nota over het ebbenhout verscheen van de hand van Dr. Endert, Inspecteur van het Boschwezen in de Groote Oost te Makassar. Deze nota bevindt zich in het residentie-archief te Manado.

AGRARISCHE AANGELEGENHEDEN:

Verwezen moge worden naar vroegere memories. Onwettige occupatie doet zich nog steeds voor; in 1937 en 1938 werden eenige personen terzake vervolgd. In Parigi is thans de Commissie van Onwettige occupatie bezig om de nog clandestien geoccupeerde perceelen op te meten en de onwettige toestanden te wettigen. Zij werkt thans in het Landschap Moëtong, waarmede zij over eenige maanden gereed zal zijn. Alsdan komt de

onderafdeeling

onderafdeeling Paloe aan de beurt.

Gerekend wordt - en de voorloopige gegevens omtrent de onderafdeeling Parigi wijzen dit uit - op een vermeerdering van grondhuren ten bate van de Landschapskassen.

De geraamde grondhuren ontvangsten voor 1939 beloopten:

Donggala	f.	4000.-
Paloe	"	1564.-
Parigi	"	2500.-
Toli-Toli	"	1438.-

De kwesties gerezen tusschen Inlanders en Arabieren te Wani betreffende onwettige occupaties werden in 1938 geregeld middels vonnissen van de Zelfbestuursrechtbanken.

Deze zaken zijn thans afgedaan.

Hierover een enkele algemeene opmerking.

De Landschapskassen van Parigi onderging in 1938 tengevalge van de aardbeving van 19 op 20 Mei en vervolgens dagen een gevoelige aderlating daar voornamelijk de permanente werken als huizen, passerloodsen en duikers en bruggen werden getroffen. De directe schade die het Landschap leed, werd geschat op f 30 04 0.- en zij werd ten volle door de Landschapskas gedragen, waartoe het reservefonds moest worden aangesproken.

De Paloe-kas is de zwakste van alle kassen. In de jaren dat het zoutmonopolie Paloe jaarlijks + f.100.000.- opbracht werd de landschaps-huishouding te grootsch opgezet. Deze ontvangsten 's jaars als schadevergoeding en bovendien gedurende 10 jaren f.20.000.- 's jaars voor aanleg van irrigatiewerken. Dit laatste bedrag wordt in 1939 voor de zevende maal genoten.

De begroting is in deze jaren van depressie nauwelijks sluitend te maken. Dit jaar moest eveneens, tengevalge van aardbevingsschade het reservefonds ernstig worden aangesproken.

Handwritten notes:
Landschap en uitbreiding
verhoogd, af de uitgaven
het bevestigd zal Paloe
deze waren geen belang

LANDSCHAPSWERKEN :

RIJSDOEN :

ONDERAFDEELINGSKASSEN EN

LANDSCHAPSKASSEN :

ARRONDISSEMENTEN EN
KONINKRIJKEN :

VERBODEN EN NOTA-
RIJST.-

BURGERLIJKE STAND.-

Zijn de 10x f.20.000.- verwerkt zoo bezit Paloe een aardig irrigatiestelsel, doch de onderhoudskosten, die tot nog toe uit het irrigatiefonds werden betaald komen dan ten laste van de gewone middelen. Hiermede dient ernstig rekening gehouden te worden. Tenzij de inkomsten van Paloes door intensiever landbouw en uitbreiding daarvan kunnen worden verhoogd, of de uitgaven op duidelijke wijze werden besnoeid zal Paloe op den duur tot de armlastige massen gaan behoren.

*in de hand
niet van hand
als de hand
to ✓
Tengsele om de
invoering van het
waterleiding*

LANDSCHAPSWERKEN:

MIJNBOW :

-
Komt niet voor. De hiervoor genoemde ebbenhout exporteur, de Japanner Itonaga koestert echte plannen om tot mica-winning over te gaan. Hoewel opkoop van de bevolking mede tot zijn doel behoort, zal hij zoo mogelijk beproeven een concessie tot het winnen van mica te erlangen in Tawaëli, Toboli of Kasimbar.

De bevolkingswinning levert slechts kleine stukken, terwijl een betere exploitatie grotere mica-platen geeft.

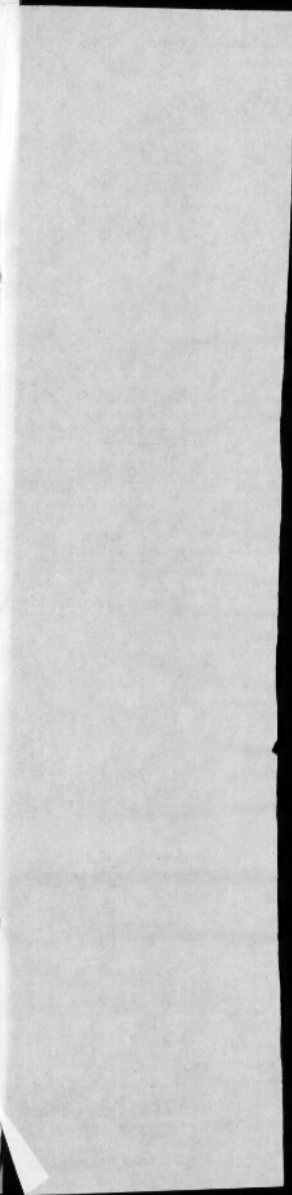
Het mica wordt aangewend als isolatiemateriaal bij elektrische apparaten.

ARBEIDSINSPECTIE EN
KOELIEORDONNANTIE:

VENDUWEZEN EN NOTA-
RIAAAT.-

BURGERLIJKE STAND.-

HOOFDSTUK VI. POLITIEKE TOESTAND.-

VERHOUDING TOT HET NEDER-
LANDSCH-INDISCHE GOUVER-
NEMENT.-

Vide vorige memories. Hieromtrent valt weinig op te merken. Het staatje, aangevende de namen der verschillende Zelfbestuurders uit deze afdeeling wordt aangevuld hier aangehecht.

De Assistent-Resident van Donggala,

Caif.

Naam van het landschap	Naam van den Zelfbestuurder	Datum van aflegging der korte verklaring dan wel acte van verband	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging	Toelichtingen
Benawa	Rohana	11 Maart 1937	17 Augustus 1937 No. 17	
Tawaeli	Lamakampale	19 Juni 1936	5 September 1936 No. 36	
Paloe	Djanggola	15 Juli 1921	29 October 1921 No. 30	
Sigi-Dolo	Lamasakra	8 October 1938		
Koelawi	Djiloy	8 April 1921	17 September 1921 No. 36.	
Parigi	Tagoene	11 Juni 1929	21 Februari 1930 No 58.	
Mootong	Koeti Tombo- lotutu Poa Dae Malisa	10 Juni 1929	21 Februari 1930 No. 58	
Tolitoli	Mattata Daeng Masese			Wd. Zelfbestuurder.